

Tjänsteskrivelse

Datum: 2026-01-21

Diarienummer: KS/2025:264

Enhet/Verksamhet: Kommunledningsstab

Ansvarig chef: Johan Örnberg, Kommundirektör

Handläggare: Maja Halling, Hållbarhetsstrateg

Uppföljning av Miljööverenskommelserna 2022-2025

Förslag till beslut

Kommunstyrelsen har tagit del av uppföljningen av miljööverenskommelserna för perioden 2022–2025.

Sammanfattning av ärendet

Eda kommun tecknade 2022 miljööverenskommelser med Länsstyrelsen i Värmland och deltog i 6 av 7 åtgärdsområden, men har senare även deltagit i samtliga 7 områden. Kommunen har genomfört åtgärder, deltagit i arbetsgrupper och följt upp arbetet, men har mött utmaningar på grund av resursbrist i verksamheten, särskilt inom områden som biologisk mångfald och grön infrastruktur.

Trots utmaningarna har kommunen kunnat dra nytta av samarbetet och stödet från Länsstyrelsen och andra kommuner i länet, vilket har lett till ett mer utvecklat miljöarbete. För att nyttja kommunens begränsade resurser mer effektivt i framtiden föreslås att fokusera på färre områden och satsa mer på dessa, med stark förankring och prioritering från ledningen.

Beslutsunderlag

Kommunledningsstabens tjänsteskrivelse 2026-01-21

Redovisning MÖ 2025

Åtgärder för ett hållbart Värmland - Regionalt åtgärdsprogram för miljömålen 2021-2025

Prioriterade åtgärdsområden för miljömålen 2021-2025

Politisk beredning av ärendet

Ärendet bereds av Kommunstyrelsens Allmänna utskott. Ärendet beslutas av Kommunstyrelsen.

Förvaltningens beredning av ärendet

Eda kommun tecknade 2022 miljööverenskommelser med Länsstyrelsen i Värmland. Man valde att teckna deltagande i 6 av 7 åtgärdsområden, men har senare även

deltagit i samtliga 7 åtgärdsområden (då åtgärder redan genomfördes inom det sista området). Åtagandet som kommunen gjorde i samband med tecknandet innebär att genomföra åtgärder inom de valda områdena, delta i arbetsgrupper, följa upp arbetet och kommunicera resultat. Länsstyrelsen stöttar kommunerna med expertkompetens, samordning, kompetenshöjande aktiviteter, finansieringshjälp samt riktlinjer för uppföljning och kommunikation.

Kommunens slutrapportering av åtgärder finns som bilaga. Åtgärder som rapporterats är en blandning av sådant som varit planerat sedan innan och vissa åtgärder har uppkommit som en följd av arbetet med miljööverenskommelserna.

Miljööverenskommelserna är ett arbete som utgår från miljömålen och har beaktats i arbetet med miljö- och energiplanen.

Utmaningar i arbetet har framförallt präglats av resursbrist. Särskilt stora utmaningar har kommunen med åtgärder som berör biologisk mångfald och grön infrastruktur, då det saknas kompetens och resurser för denna typ av arbete. Ett konkret exempel är inom området grönyteskötsel (som även är viktig för klimatanpassning) och naturvård. Det saknas även resurser för att underhålla olika typer av projekt efter genomförande, vilket begränsar eller helt hindrar möjligheten att ansöka om projektmedel som annars kan möjliggöra investeringar och utveckling.

Ett deltagande i miljööverenskommelserna innebär att kommunen får ett samarbete och stöd i resten av länet, vilket ger ett mer effektivt miljöarbete där vi lär av varandra och hjälps åt i en större omfattning. För att nyttja kommunens begränsade resurser mer effektivt kan dock ett medskick för framtida arbete vara att fokusera på färre områden och satsa mer på dessa, med stark förankring och prioritering från ledningen, för att få ett större genomslag och genomförande. Det bör dock tas hänsyn till vart det finns störst utvecklingsbehov. Exempelvis görs en del inom energifrågan, vilket gör att det kan vara värdefullt för erfarenhetsutbyten, medan gröna värden kopplat till natur- och vattenvård, grön infrastruktur (klimatanpassning) och biologisk mångfald är eftersatt. Det innebär att satsningar på det området istället kan ge stor effekt och vara till stor nytta.

Hållbarhet

Sociala konsekvenser:

En frisk och giftfri miljö är en förutsättning för en god hälsa och välbefinnande för invånarna. Genom att arbeta med miljömålen och miljööverenskommelserna kan kommunen bidra till att skapa en miljö som främjar invånarnas hälsa och välbefinnande. Detta kan i sin tur bidra till att öka livskvaliteten och social sammanhållning i kommunen. Dessutom kan en ren och frisk miljö bidra till att skapa en känsla av trygghet och säkerhet bland invånarna, vilket är viktigt för deras mentala och fysiska hälsa.

Om kommunen inte arbetar med miljömålen och miljööverenskommelserna kan det dock leda till negativa konsekvenser för invånarnas hälsa och välbefinnande. En förorenad miljö kan bidra till att öka risken för sjukdomar och ohälsa, samt försämra luft- och vattenkvaliteten. Detta kan i sin tur bidra till att öka kostnaderna för hälso- och sjukvården, samt försämra invånarnas livskvalitet.

Barnkonventionen:

En frisk och giftfri miljö är särskilt viktig för barns hälsa och utveckling. Genom att arbeta med miljömålen och miljööverenskommelserna kan kommunen bidra till att skapa en miljö som främjar barns hälsa och utveckling. Generationsmålet är det övergripande målet i miljömålen och handlar om att vi till nästa generation ska lämna över ett samhälle där de stora miljöproblemen är lösta (utan att orsaka miljö- och hälsoproblem utanför Sveriges gränser).

Miljömässiga konsekvenser:

Kommunens arbete med miljömålen och miljööverenskommelserna är viktigt för att skydda och bevara miljön. Genom att arbeta med miljömålen och miljööverenskommelserna kan kommunen bidra till att minska utsläpp, öka energieffektiviteten och främja biologisk mångfald. Detta kan i sin tur bidra till att skapa en hälsosam och trygg miljö för invånarna.

Om kommunen inte arbetar med miljömålen och miljööverenskommelserna kan det leda till negativa konsekvenser för miljön och de som bor och verkar i kommunen. Tex. genom försämrad luft- och vattenkvaliteten, förlorad biologisk mångfald och försämrad resiliens (motståndskraft/återhämtning) vilket påverkar möjligheten att tex. odla livsmedel eller bruka skog.

Ekonomisk konsekvens/finansiering

Deltagandet i miljööverenskommelserna har inte medfört några kostnader, mer än arbetstid i form av deltagande på olika aktiviteter. Olika åtgärder har genomförts där kostnader kan ha uppkommit men har då tagits i samband med de enskilda åtgärderna.

Att inte arbeta med miljömålen innebär att vi skjuter problemen på framtiden vilket följs av stora kostnader.

Beslutet skickas till

För kännedom

-

För åtgärd

-

Genomförda åtgärder		Kommentar
Infrastruktur för laddbara fordon		
Ställt krav på fossilfria fordon vid upphandling av tjänsteresor.	G	
Etablera laddstationer vid boendeparkering för flerbostadshus.	P	
Deltagande i upphandling med Regionen om publika laddstolpar på kommunal mark	G	
Fysisk planering för förnybar energi		
Ta fram en energiplan.	G	
Aktivt medverka i Länsstyrelsens projekt Planera i medvind, som pågår till och med 2022.	G	
Deltar i LOKEN	H	
Solceller uppförs på kommunala byggnader.	P	Monterat på Violen, upphandlat för reningsverket.
Integrering av grönska och ekosystemtjänster i planeringen		
Framtagande av Våtmarksplan	P	LONA-projekt
Aktivitetsrunda om allemansrätten.	G	
Giftfri vardag		
Sunda Hus tillämpas vid om- och tillbyggnad av demensboende i Charlottenberg.	G	
Handlingsplan för förorenade områden	H	
Tillsyn av kemikalier i detaljhandel	G	
Invetering av släckmedel i kommunens verksamheter för att undvika onödig användning av skumsläckare	G	
Miljö- och byggavdelningen bedriver ett aktivt arbete med förorenad mark genom att säkerställa att resurser för förorenad mark finns i tillsynsplanen.	G	
Ställ miljö- och kemikaliekrav vid ny- och ombyggnation av byggnader och anläggningar	P	Avtal gentemot exploatörer skrivs i projekt/upphandling
Kommunen ska i markanvisningar och exploateringsavtal stimulera till installation av laddstationer och solceller	P	Avtal gentemot exploatörer skrivs om för att förespråka installation av laddstationer och solceller
Tillgängliggöra information om kemikalier för internt bruk för ökad förståelse och som kan användas som stöd till upphandling och inköp.	P	
Målbilder i skog		
Deltagit på genomförda aktiviteter inom miljööverenskommelserna.	G	
Deltagit i utbildning Klimatanpassningar i skogsbruket anordnat av Arvika kommun.	G	
Pollinering		
Inventering av invasiva arter	G	Delåtgärd inom LONA-projekt
Fältdag för bla. politiker och anställda med fokus på invasiva arter	G	Delåtgärd inom LONA-projekt

Framtagande av handlingsplan för invasiva arter	G	Delåtgärd inom LONA-projekt
Omställning av en mindre yta för skapande av blomrik miljö för pollinerare, test under	G	
Kommunal vattenplanering		
Framtagen dagvattenstrategi	G	
Är medlemmar i samt deltar på möten med det vattenråd som kommunen ingår i.	G	Avser By- och borgviksälvens vattenråd.

Länsstyrelsen
Värmland

Åtgärder för ett hållbart Värmland

Regionalt åtgärdsprogram för miljömålen 2021-2025

Publ nr 2021:08
ISSN 0284-6845

Rapporten är sammanställd av Emma Björkman och Margareta Wallsten

Länsstyrelsen Värmland, 651 86 Karlstad
010-224 70 00, www.lansstyrelsen.se/varmland

Sammanfattning

I över 20 år har Sveriges miljö kvalitetsmål utgjort grunden för vårt miljöarbete. Det övergripande syftet är att till nästa generation lämna över ett samhälle där de stora miljöproblemen är lösta, utan att orsaka ökade miljö- och hälsoproblem utanför Sveriges gränser. Liksom de globala hållbarhetsmålen i Agenda 2030, tar även miljömålen sikte på år 2030.

Uppföljningen av målen visar dock att det är få som nås och inom flera mål bedöms läget till och med ha försämrats. För att öka förutsättningarna att nå målen har Länsstyrelserna fått i uppdrag att ta fram regionala åtgärdsprogram. Det här är Värmlands läns andra åtgärdsprogram för miljömålen. Inför det förra programmet, som sträckte sig mellan åren 2018–2020, beslutades det att Värmland ska jobba med miljömålen utifrån fem fokusområden. De är:

Minskad klimatpåverkan

Hållbar samhällsplanering

Hälsa och livsstil

Hållbart vatten

Hållbart brukande av skog- och odlingslandskap

Under förarbetet till det här programmet har många regionala aktörer engagerats. Dels för att formulera en målbild för varje fokusområde, men också för att välja vilka åtgärdsområden som vi ska prioritera under programperioden. För att underlätta samverkan inom dessa områden, erbjuder Länsstyrelsen Värmland aktörerna i länet att skriva en *Miljööverenskommelse*. Här väljer aktörerna ut vilka av de sju prioriterade åtgärdsområdena de vill arbeta med.

Miljööverenskommelserna gäller, liksom åtgärdsprogrammet, till och med år 2025.

Att flera aktörer jobbar med samma åtgärdsområden skapar goda förutsättningar till samarbete och att vi kan få draghjälp av varandra. Länsstyrelsen Värmland kommer att samordna och underlätta arbetet genom att stötta med kompetens och resurser genom de uppdrag och projekt som bedrivs. För att få ännu mer driv i arbetet planerar Länsstyrelsen även att skapa arbetsgrupper kring de prioriterade åtgärdsområdena. Målet är att grupperna ska stötta och inspirera de andra som jobbar inom samma åtgärdsområde.

Innehållsförteckning

Sammanfattning	1
Varför ett regionalt åtgärdsprogram?	4
Framtagande av åtgärdsprogrammet	5
Genomförande av åtgärdsprogrammet	6
Processbeskrivning för miljömålsarbetet	6
Arbetsgrupper och nätverk	8
Globala mål	9
Det svenska miljömålssystemet	10
Generationsmålet.....	10
Miljökvalitetsmålen.....	11
Etappmål.....	11
Uppföljning	12
Nuläge i Värmlands län.....	13
Åtgärdsprogrammets utformning	14
Fokusområden	14
Prioriterade åtgärdsområden.....	14
Åtgärdsförslag	15
Beskrivning av fokusområden	16
Fokusområde: Minskad klimatpåverkan	17
Målbilder	17
Nulägesbeskrivning.....	18
Förslag på åtgärdsområden inom <i>Fossilfria och effektiva transporter</i>	19
Förslag på åtgärdsområden inom <i>Robust och flexibelt energisystem</i>	20
Prioriterade åtgärdsområden.....	21
Fokusområde: Hållbar samhällsplanering	22
Nulägesbeskrivning.....	23
Förslag på åtgärdsområden inom Hållbar samhällsplanering.....	24
Prioriterade åtgärdsområden.....	25
Fokusområde: Hållbart brukande av skog- och odlingslandskap	26
Nulägesbeskrivning skogslandskap.....	27
Nulägesbeskrivning odlingslandskap	28
Förslag på åtgärdsområden inom Hållbart brukande.....	29
Prioriterade åtgärdsområden.....	30
Fokusområde: Hållbart vatten	31
Målbild	31
Nulägesbeskrivning.....	32
Förslag på åtgärdsområden inom Hållbart vatten.....	33
Prioriterade åtgärdsområden.....	34
Fokusområde: Hälsa och livsstil	36

Målbild	36
Nulägesbeskrivning	37
Förslag på åtgärdsområden inom Hälsa och livsstil	38
Prioriterade åtgärdsområden.....	39
Referenser	40

Varför ett regionalt åtgärdsprogram?

Det pågår mycket bra miljöarbete i Värmland och det finns redan ett stort engagemang ute i länet både hos offentliga verksamheter, näringsliv och enskilda individer att hitta lösningar för att minska påverkan på miljön. De flesta myndigheter, kommuner och organisationer har till exempel någon form av miljö- eller hållbarhetsprogram.

Trots det är bedömningen att de flesta miljömålen inte kommer att nås i länet. Det finns därför ett behov att öka takten i åtgärdsarbetet. Länsstyrelsen har uppdraget att utveckla, samordna och genomföra ett regionalt åtgärdsprogram med bred förankring i länet.

Syftet med åtgärdsprogrammet är att öka förutsättningarna för att nå de nationella miljö kvalitetsmålen. Värmlands regionala åtgärdsprogram ska:

1. Samla länets nyckelaktörer i arbetet med att genomföra åtgärder som leder mot de nationella miljömålen och den miljömässiga dimensionen i Agenda 2030.
2. Identifiera synergier och målkonflikter mellan olika områden och jobba med miljöfrågorna ur ett helhetsperspektiv.
3. Bidra till tvärssektoriell dialog och samverkan samt till kommunikation mellan länets berörda aktörer.
4. Leda till en effektivare användning av våra sammantagna resurser.

Framtagande av åtgärdsprogrammet

Åtgärdsprogrammet utgår från samma upplägg som föregående program, men har uppdaterade nulägesbilder. Under respektive fokusområde har dessutom målbilder och prioriterade åtgärdsområden tagits fram tillsammans med länets aktörer.

Under hösten 2020 arrangerades två workshops inom respektive fokusområde. För att få en bra helhetsbild var många olika aktörer inbjudna. Bland andra länets 16 kommuner, Skogsstyrelsen, LRF, Region Värmland, Karlstads Universitet, vattenvårdsförbund, skogsägarföreningar, Nifa, kommunala bostads- och energibolag, skogsbolag, Naturskyddsföreningen med flera.

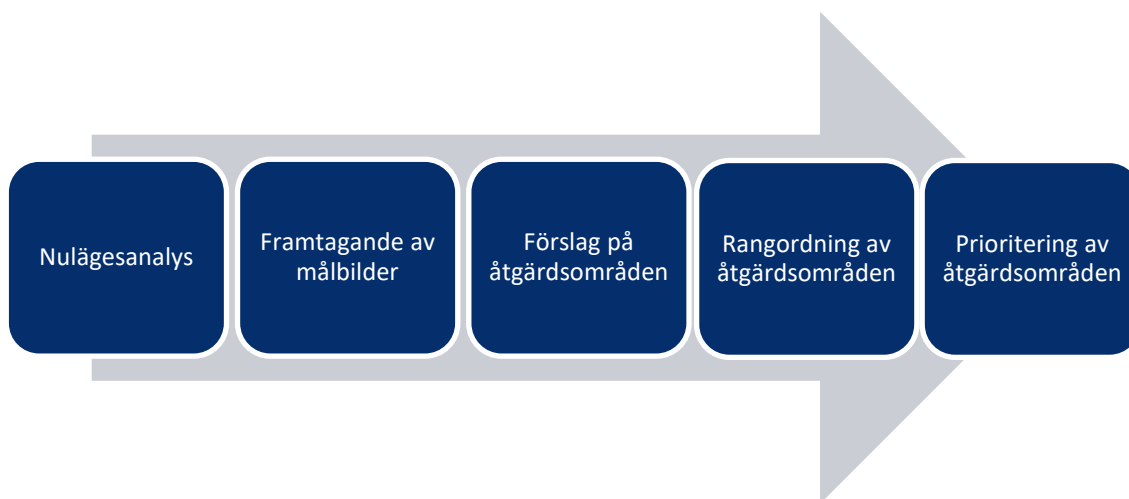
Under den första workshopen fick deltagarna ge inspel till en målbild för fokusområdet. Länsstyrelsen presenterade även en nulägesanalys av fokusområdet. Deltagarna fick därefter ge förslag på åtgärdsområden där det behövs insatser för att vi ska närma oss målbilden inom fokusområdet.

På den andra workshopen presenterades ett antal förslag på åtgärdsområden baserat på de förslag som kommit in. Förslagen på åtgärdsområden rangordnades av deltagarna utifrån tre frågor. De var:

1. Hur väl lämpar sig åtgärdsområdet för samarbete med andra aktörer i länet?
2. Har vi regional rådighet och resurser att utföra åtgärder inom området?
3. Hur stort är glappet mellan nuläge och målbild för området?

Tanken med frågorna var att försöka hitta de områden som är bäst lämpade att prioritera i åtgärdsarbetet.

Av de förslag som rankades högst valde därefter Länsstyrelsen ut åtgärdsområden där organisationen har kompetens, uppdrag och medel för att kunna stötta arbetet på bästa sätt. Bilden nedan sammanfattar processens olika steg.

Figur 1. Översikt över processens olika delsteg.

Genomförande av åtgärdsprogrammet

Processbeskrivning för miljömålsarbetet.

För att skapa ett kontinuerligt arbete med miljömålen behövs en process som integrerar miljömålsarbetet med verksamheternas övriga arbete. I genomförandet av åtgärdsprogrammet utgår vi ifrån följande process.

Figur 2. Processbeskrivningen för miljömålsarbetet.

Miljööverenskommelser

I Värmland jobbar vi med det regionala miljömålsarbetet genom så kallade miljööverenskommelser. I överenskommelserna väljer aktören ut de åtgärdsområden man vill samarbeta kring och genomföra åtgärder inom. Aktören väljer fritt hur många och vilka åtgärdsområden som den skriver överenskommelser om.

Det är en förändring mot tidigare period då även åtgärder skrevs in i miljööverenskommelsen. Den här omgången beslutar organisationen istället löpande om vilka åtgärder den vill genomföra under programperioden. Förhoppningen är att det ska öka flexibiliteten hos aktörerna och öka möjligheten till samverkan i åtgärdsarbetet. Genom att flera aktörer genomför samma eller liknande åtgärder, är förhoppningen att det ska bli lättare att hitta samarbetsformer och gemensamma aktiviteter i åtgärdsarbetet. Dessutom blir det lättare att se den totala effekten när flera aktörer arbetar åt samma håll. I dokumentet *Åtgärdsområden med åtgärdsförslag* har vi under respektive åtgärdsområde listat ett antal åtgärdsförslag. Listan ska användas för att få en uppfattning om vilka

typer av åtgärder organisationen skulle kunna genomföra. Men det är även fritt fram att formulera egna åtgärder.

Aktörerna åtar genom sin miljööverenskommelse att:

- Genomföra åtgärder inom utvalda åtgärdsområden.
- Delta på arbetsgruppernas möten och aktiviteter inom valda åtgärdsområden.
- Följa upp åtgärdsarbetet.
- Kommunicera arbetet och resultatet internt och externt.

Miljööverenskommelserna kommer att tecknas i början av år 2022 och gäller till och med år 2025. Efter halva tiden kommer vi utvärdera arbetet och eventuellt göra justeringar. För att få mandat att jobba med utvalda områden är det viktigt att överenskommelsen är förankrad i hela organisationen.

Länsstyrelsen – länken mellan aktörerna i miljööverenskommelserna.

Länsstyrelsens uppdrag är att samordna det regionala arbetet så att vi kan närma oss de nationella miljömålen.

I arbetet med miljööverenskommelserna åtar sig Länsstyrelsen att:

- Bidra med expertkompetens inom respektive åtgärdsområde.
- Anordna kompetenshöjande aktiviteter och seminarium inom respektive åtgärdsområde.
- Samordna och sammankalla arbetsgrupperna.
- Stötta aktörerna att söka extern finansiering av projektmedel.
- Ta fram riktlinjer för uppföljning och utvärdering.
- Kommunicera åtgärdsarbetet och resultaten.

Arbetsgrupper och nätverk

För att få till en bra samverkan och erfarenhetsutbyte mellan aktörerna inom varje åtgärdsområde behövs det forum och nätverk.

Under den här programperioden kommer Länsstyrelsen att bilda, eller vidareutveckla befintliga arbetsgrupper kring de prioriterade åtgärdsområdena. Grupperna får gärna bestå av representanter från olika typer av organisationer och verksamheter med varierande kompetenser. Arbetsgruppernas uppgifter skulle exempelvis kunna vara att ta fram checklistor, lyfta goda exempel eller planera kompetenshöjande webinarium.

Strukturen för arbetsgrupperna kommer förändras under programperioden och arbetsgrupperna är aktiva så länge de behövs för åtgärdsarbetet. Nya grupper kan även bildas under perioden om nya behov uppstår.

Miljö- och klimatråd

Värmlands miljö- och klimatråd har som syfte att hantera strategiskt viktiga frågor för det regionala miljö- och klimatarbetet. Rådet leds av landshövdingen och ledamöterna representerar kommuner, Region Värmland, intresseorganisationer och företag. Rådet har exempelvis bidragit till förankringen av processen med miljööverenskommelserna.

Miljö- och klimatstrategiska nätverket

Kommunernas och Region Värmlands miljö- och klimatstrategier ingår i en arbetsgrupp som samverkar kring strategiska miljöfrågor i länet. Gruppen har varit rådgivande i upplägget av miljööverenskommelserna.

Globala mål

Vid FN:s toppmöte 2015 antog världens stats- och regeringschefer Agenda 2030 och de globala målen för hållbar utveckling. Agenda 2030 är den nya utvecklingsagendan som består av 17 globala mål med sammanlagt 169 delmål. De globala målen ska balansera och integrera de tre dimensionerna av hållbar utveckling: den ekonomiska, den sociala och den miljömässiga. Agenda 2030 knyter ihop vårt gemensamma ansvar för miljön i en alltmer global värld.

Partnerskap och samarbeten mellan myndigheter, företag och organisationer lyfts fram som avgörande för att genomföra Agenda 2030 och nå de globala målen. Agenda 2030 ger kraft i miljöarbetet och skapar möjligheter att tänka innovativt och arbeta i nya konstellationer utifrån de tre dimensionerna i Agenda 2030.

Figur 3. De 17 globala målen inom Agenda 2030.

Det svenska miljömålssystemet

Sverige har beslutat att ha kvar miljömålssystemet, trots att vi nu även har Agenda 2030. Anledningen till beslutet är att de svenska miljökvalitetsmålen är mer preciserade när det gäller vilken miljö kvalitet som krävs för en god miljö jämfört med målen i Agenda 2030. Uppföljningen av målen ger ett kunskapsunderlag som hjälper till att följa utvecklingen och förstå vilka åtgärder som är viktigast. Miljömålen är också beslutade av riksdagen vilket ger dem en särskild tyngd i det nationella arbetet.

Miljömålssystemet består av:

- Ett generationsmål som visar på inriktningen för samhällsomställningen.
- 16 miljökvalitetsmål med underliggande preciseringar som anger det tillstånd i den svenska miljön som miljöarbetet ska leda till. Varje miljömål har även ett antal indikatorer som kan användas för att mäta hur det går med miljömålet.
- Etappmål som anger steg på vägen till att nå generationsmålet och miljökvalitetsmålen.

Figur 4. De 16 nationella miljökvalitetsmålen.

Generationsmålet

Generationsmålet anger inriktningen för miljöpolitiken och ska ge vägledning om de värden som ska skyddas och den samhällsomställning som behöver ske för att

miljökvalitetsmålen ska nås. Generationsmålet är därför vägledande för miljöarbetet på alla nivåer i samhället.

Det övergripande målet för miljöpolitiken är att till nästa generation lämna över ett samhälle där de stora miljöproblemen är lösta, utan att orsaka ökade miljö- och hälsoproblem utanför Sveriges gränser.

Miljökvalitetsmålen

De 16 miljökvalitetsmålen beskriver det tillstånd i den svenska miljön som miljöarbetet ska leda till. Till varje miljökvalitetsmål finns ett antal preciseringar som förtydligar miljökvalitetsmålen och det miljötillstånd som ska nås. För till exempel miljökvalitetsmålet *Frisk luft* finns tio preciseringar över högsta godtagbara halt av olika luftföroreningar. Vid uppföljningen av målen används preciseringarna som underlag för att bedöma möjligheten att nå målet.¹

För att visa hur miljöarbetet går har även varje miljökvalitetsmål ett antal olika indikatorer kopplade till sig. De speglar utvecklingen för de olika målen och används i uppföljningsarbetet. För till exempel miljökvalitetsmålet *Frisk luft* finns bland annat indikatorerna *Kväveoxidutsläpp* och *Resvanor*.² För vissa av indikatorerna finns även statistik på regionalnivå på www.sverigesmiljomal.se, men inte på lokal. Det finns istället på www.kolada.se.

Etappmål

Etappmålen identifierar en önskad samhällsomställning och anger steg på vägen för att nå generationsmålet och miljökvalitetsmålen. De anger vad som behöver hända och när. I dagsläget har ett 20-tal etappmål antagits av regeringen inom

¹ [Sveriges miljösmål](http://www.sverigesmiljomal.se), 2020-12-16

² [Indikatorer för Sveriges miljösmål](http://www.sverigesmiljomal.se), 2020-12-16

områdena avfall, begränsad klimatpåverkan, biologisk mångfald, cirkulär ekonomi, farliga ämnen, hållbar stadsutveckling och minskat matsvinn.³

Uppföljning

Miljökvalitetsmålen följs upp årligen upp både regionalt och nationellt. Länsstyrelsen och Skogsstyrelsen (för målet *Levande skogar*) följer upp miljökvalitetsmålen på regional nivå. Uppföljningen ligger till grund för den nationella miljömålsuppföljningen. Den beskriver de statliga åtgärder som gjorts för att nå generationsmålet, miljökvalitetsmålen och etappmålen. Tillståndet för miljön beskrivs och myndigheterna gör en analys av utvecklingstrenden för generationsmålet och miljökvalitetsmålen. I den årliga uppföljningen bedöms även möjligheterna att nå etappmålen.

Uppföljningen ger information om svårigheter och framgångsfaktorer i miljöarbetet, vilket i sin tur fungerar som underlag för utveckling av styrmedel, strategier och åtgärder för att skapa bättre förutsättningar att nå målen.

Hittills har miljömålen följts upp mot år 2020, men härnäst kommer vi att ta sikte på år 2030, liksom i det globala arbetet med Agenda 2030.

³ [Etappmålen - Sveriges miljömål](#), 2020-12-16

Nuläge i Värmlands län

Värmland berörs av 14 av de nationella miljökvalitetsmålen. Enligt den senaste uppföljningen är bedömningen att endast delar av målet *Grundvatten av god kvalitet* är nära att nås i Värmlands län. För resterande 13 miljömål görs bedömningen att de inte uppnås. För sju av målen är det svårt att se någon tydlig utveckling, och bedömningen är därför att utvecklingstrenden är neutral. Fyra av målen bedöms dock ha en negativ utveckling. Nästa samtliga av dessa rör biologisk mångfald. De är *Giftfri miljö*, *Levande skogar*, *Ett rikt odlingslandskap* och *Ett rikt växt- och djurliv*.

Läs mer

www.sverigesmiljomal.se

Här hittar du all info om det svenska miljömålssystemet samt fakta och statistik på nationell och regional nivå. Men även inspiration och verktyg för myndigheter och företag som vill bidra till att vi uppnår målen.

www.rus.se

Här hittar du den regionala årliga uppföljningen av miljömålen, men även stöd i åtgärdsarbetet för både myndigheter och näringsliv samt statistik. Här kan du även hitta vägledningar om bland annat åtgärdsarbetet.

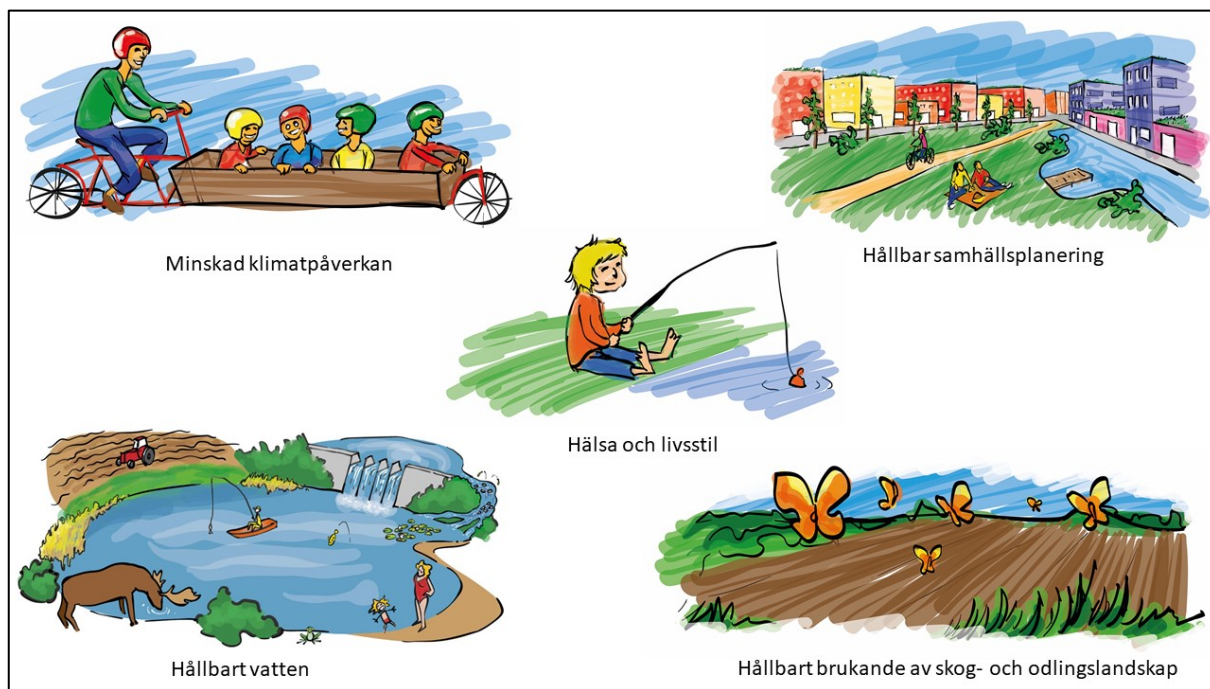
[Jämföraren i Kolada](#)

Här hittar du statistik över indikatorerna på lokal nivå.

Åtgärdsprogrammets utformning

Fokusområden

Åtgärdsprogrammet innehåller fem fokusområden som på ett eller annat sätt fångar upp de miljömål som är aktuella i Värmland. De är:

Prioriterade åtgärdsområden

Det har varit ett önskemål från de regionala aktörerna att prioritera några aktuella och strategiska områden för att få stöttning och draghjälp från varandra i länet. Tillsammans med länets aktörer har följande prioriterade åtgärdsområden tagits fram:

- Infrastruktur för förnybara drivmedel och laddbara fordon
- Fysisk planering för förnybar energi
- Giftfri vardag
- Integrering av grönska och ekosystemtjänster i samhällsplaneringen
- Ökad dialog kring målbilder i skogen
- Pollinering
- Kommunal vattenplanering

Aktörerna väljer vilka av de ovanstående åtgärdsområdena som skrivs in i miljööverenskommelsen. Hur många åtgärdsområden som väljs är upp till varje aktör. Inom dessa områden kommer det att finnas möjlighet till ökad samverkan under den kommande programperioden.

De fyra sistnämnda åtgärdsområdena ovan, är även en del av genomförandet av handlingsplanen för grön infrastruktur.

En beskrivning av de prioriterade åtgärdsområdena finns samlat i den separata delen *Prioriterade åtgärdsområden*.

Åtgärdsförslag

Inom de prioriterade åtgärdsområdena har Länsstyrelsen tillsammans med länets aktörer tagit fram förslag på åtgärder. Åtgärdslistorna ska fungera som inspiration för aktörerna när man väljer vilka konkreta åtgärder som ska genomföras i organisationen. Listorna kan även fungera som arbetsgruppernas arbetsmaterial och tanken är att de ska utvecklas och kompletteras under programperioden.

En beskrivning av de prioriterade åtgärdsområdena med tillhörande åtgärdsförslag finns samlat i den separata delen *Prioriterade åtgärdsområden*.

Beskrivning av fokusområden

Nedan följer en redovisning av Värmlands fem fokusområden i miljömålsarbetet.

Inom varje område presenteras de målbilder som tagits fram tillsammans med länets aktörer. Målbilderna beskriver det önskade läget i länet inom varje fokusområde och svarar på frågan: *Hur vill vi att det ser ut i Värmland i framtiden?*

Efter målbilden presenteras en nulägesbeskrivning av varje område där vi försöker beskriva hur långt från målbilden vi är i dagsläget. Genom att identifiera glappet mellan målbild och nuläge är det lättare att identifiera vad som behöver göras.

Fokusområde: Minskad klimatpåverkan

Målbilder

Länsstyrelsen Värmland antog 2019 [Energi- och klimatstrategi för Värmland](https://www.lansstyrelsen.se/varmland/miljo-och-vatten/energi-och-klimat/energi-och-klimatstrategi)⁴ där fyra så kallade *Framgångsområden* pekades ut. De är:

- Fossilfria och effektiva transporter
- Robust och flexibelt energisystem
- Långsiktigt hållbart jord- och skogsbruk
- Ansvarstagande konsumtion

Tillsammans med andra berörda aktörer i länet formulerades en målbild för varje område som beskriver hur vi vill att Värmland ska se ut då vi nått energi- och klimatmålen.

I det här åtgärdsprogrammet har vi valt att fokusera på de två förstnämnda områdena och med tillhörande målbilder:

⁴ www.lansstyrelsen.se/varmland/miljo-och-vatten/energi-och-klimat/energi-och-klimatstrategi

Fossilfria och effektiva transporter

Gång, cykel och buss är det naturliga valet i länets tätorter där de fått företräde framför bilen. Kollektivtrafiken underlättar livet i hela länet. Bilen är fortsatt nödvändig för boende i stora delar av länet, men de fossila bränslena har fasats ut helt sedan flera år tillbaka. För bilister är det enkelt och smidigt att byta till och förflytta sig med de alternativa färdmedlen. Fokus på transporteffektivitet vid samhällsplanering och infrastruktursatsningar, samt satsningar på laddningsinfrastruktur och förnybara drivmedel har gjort övergången hanterbar. Järnväg och sjöfart prioriteras vid fjärrtransporter av gods, med en infrastruktur som är utbyggd efter behoven. Klimatpåverkan från lastbilstransporter har reducerats genom effektivare fordon, logistikplanering och förnybara drivmedel.

Robust och flexibelt energisystem

En trygg och robust energiförsörjning ger goda förutsättningar för företag att utvecklas. Industri och hushåll har dragit nytta av den ekonomiskt lönsamma effektiviseringspotentialen, och anpassat energianvändningen utifrån det vi verkligen behöver. El- och värmeproduktionen i länet sker också helt utan fossila bränslen. Dessutom har produktionen av förnybar el i länet ökat väsentligt. Vindkraften står för den största delen av ökningen, men även sol- och biokraft har ökat. Elproducenter, nätägare, elbolag, industrier och andra aktörer har tillsammans utvecklat tekniska lösningar och affärsmodeller som gjort elsystemet flexibelt och kapabelt att hantera de ökade variationer i tillförsel och användning som en helt förnybar elproduktion inneburit. Integration av byggnader och fordon i elsystemet har möjliggjort nya lösningar för ökad flexibilitet, något som också har gjort elkonsumenterna mer delaktiga. Ett stabilt, flexibelt och välutbyggt elnät ger förutsättning för ökad elektrifiering av transporterna.

Nulägesbeskrivning

Klimatmålen kräver en samhällsomställning

Att begränsa uppvärmningen av klimatet till hanterbara nivåer är utan tvekan en av de allra största samhällsutmaningarna vi står inför. Vikten av att snabbt nå nollutsläpp har skärpts i och med Parisavtalets målsättning om att begränsa den globala uppvärmningen till 1,5 grader. För att nå målen kommer det att krävas en snabb omställning som omfattar hela samhället.

Utsläpp av växthusgaser i Värmland

Transporterna står för knappt 45 procent av växthusgasutsläppen i Värmland, och är därmed den sektor som har störst utsläpp. Bilresor står för ungefär hälften av dessa utsläpp. Tack vare effektivare fordon och högre inblandning av biobränslen

har utsläppen minskat under det senaste decenniet. Samtidigt har fordonen blivit större och tyngre, vilket bromsat effektiviseringen. Värmlänningen kör också mer bil än medelsvensken, vilket naturligtvis delvis beror på långa avstånd mellan länets tätorter.

Utsläppen av växthusgaser från uppvärmning av bostäder och lokaler samt förbränning för energiändamål inom industrin står för knappt en femtedel av de samlade utsläppen i Värmland. Länet har en stor basindustri, med ett antal stora produktionsanläggningar inom skogs- och stålindustrin, och även flera stora livsmedelsindustrier. Den tunga industrin medför att länet har en högre energianvändning per invånare, jämfört med riket som helhet. Samtidigt innebär tyngdpunkten på skogsindustri att industrins energianvändning till stor del är biobaserad och att utsläppen av växthusgaser per invånare är lägre än rikssnittet.⁵

Produktion och användning av el

Elproduktionen i länet är till allra största del förnybar, och vindkraften har ökat betydligt under de senaste åren. Användning av el är dock fortfarande betydligt större än den elproduktion som finns i länet. Det finns ett behov att öka kapaciteten i det regionala elnätet för att det ska kunna ta emot större mängder ny elproduktion.

Förslag på åtgärdsområden inom *Fossilfria och effektiva transporter*

Följande åtgärdsområden har lyfts fram av länets aktörer som viktiga att för att nå miljömålen som rör *Fossilfria och effektiva transporter*.

Samordning och koordinering av arbete för hållbar mobilitet

Innebär att jobba mer samordnat för att ändra människors resvanor mot mer hållbara transportsätt som cykel, gång och kollektivtrafik.

Transporteffektiv samhällsplanering

För att få ner utsläppen från våra transporter krävs det att vi planerar vårt samhälle så transporteffektivt som möjligt. Det innebär till exempel att vi planerar så att resor med bil inte behövs för att avståndet till service är så nära så att resan lätt kan ersättas med kollektivtrafik, cykel eller gång.

⁵ RÅU, 2020

Infrastruktur för förnybara drivmedel och laddbara fordon

Innebär att skapa förutsättningar för att vi ska kunna ställa om fordonsflottan till eldrift eller drivmedel med mindre koldioxidutsläpp. Hur skapar vi en god infrastruktur för både förnybara drivmedel och laddbara fordon i hela länet?

Samordnad varudistribution

Genom att flera aktörer går ihop och samordnar sin distribution av till exempel livsmedel minskar transporterna, vilket innebär minskade utsläpp.

Förslag på åtgärdsområden inom *Robust och flexibelt energisystem*

Följande åtgärdsområden har lyfts fram av länets aktörer som viktiga för att nå miljömålen som rör *Robust och flexibelt energisystem*.

Energieffektiv nybyggnation

För att få ner utsläppen från uppvärmning byggnader behöver vi bygga mer energieffektivt. Hur gör vi det på bästa sätt?

Fossilfri el- och värmeproduktion samt flexibel energianvändning

Med ökad andel förnybar elproduktion, som till stor del är decentraliserad och väderberoende, ökar variationerna i eltillförseln. Det här ställer större krav på planeringen av energisystemet, att möjliggöra lagring av energi med mera. Nya krav ställs på flexibilitet i elsystemet för att säkerställa att tillräcklig elproduktion finns för att möta efterfrågan i varje ögonblick.

Fysisk planering för förnybar energi

Betydande mängder ny elproduktion kommer att behövas i Sverige inom de kommande decennierna. Fysisk planering är ett viktigt verktyg för att ge förutsättningar för att möta samhällets behov av förnybar energi, till exempel från vind och sol.

Prioriterade åtgärdsområden

Av de ovannämnda förslagen på åtgärdsområden, har följande område prioriterats till programperioden 2022–2025.

- Infrastruktur för förnybara drivmedel och laddbara fordon
- Fysisk planering för förnybar energi

En beskrivning av de prioriterade åtgärdsområdena med tillhörande åtgärdsförslag finns samlat i den separata delen *Prioriterade åtgärdsområden*.

Fokusområde: Hållbar samhällsplanering

Målbild

Följande målbild är framtagen tillsammans med länets aktörer. Den beskriver hur vi vill att det ser ut i framtiden när vi har uppnått hållbar samhällsplanering i Värmland.

I Värmland utgår den fysiska planeringen utifrån ett regionalt perspektiv där vi samverkar kring bland annat boende, arbetsplatser och service över kommungränserna. Länsstyrelsen och Region Värmland samt kommunerna har en tidig dialog i relevanta planeringsprocesser och planeringen sker genom välavvägda beslut med omtanke till såväl människor som miljö.

Den fysiska planeringen gör det möjligt att bo och verka i hela länet. Det är lätt att resa med kollektivtrafik inom länet och till viktiga knutpunkter utanför länets gränser. Det finns ett väl utbyggt gång- eller cykelstråk inom och mellan länets kommuner, som gör det möjligt att pendla längre sträckor med cykel. I länets större tätorter planerar vi funktionsblandat med närhet till service och kollektivtrafik. I de glesare delarna koncentreras service och kommunikationer till de utpekade serviceorterna. Möjligheten att jobba hemifrån och utnyttja e-handel är god i hela länet.

Planeringen sker med hänsyn till det framtida klimatet, gärna med naturbaserade lösningar. Allt vatten hanteras som en värdefull resurs, till exempel genom att utvalda områden tillåts att översvämmas och samla upp vatten.

Natur- och kulturvärden identifieras i ett tidigt stadium och vägs mot andra värden. För att öka den biologiska mångfalden och knyta ihop djur och växters habitat, integrerar vi grönmiljöer och vattenmiljöer i planeringen. Vid

exploatering av naturmark med höga naturvärden genomförs kompensationsåtgärder. Vid förtätning av områden är det extra viktigt att hitta kreativa lösningar för att integrera grönt i området. Det skapar dessutom en attraktiv stads- och boendemiljö.

Nulägesbeskrivning

En av grundförutsättningarna för omställningen till en mer hållbar framtid är hur vi planerar våra samhällen. Värmland har de senaste åren haft en stadig, men långsam befolkningsökning. Karlstad, med de angränsande kommunerna Hammarö och Kil, växer mest och har ett stort exploateringstryck.⁶ Samtidigt har flertalet andra kommuner en minskad befolkningsutveckling, vilket kan innebära en ond spiral där kommunen har svårt att upprätthålla en god tillgång på service, skola, vård och kollektivtrafik och får på så sätt svårt att locka nya invånare. Enligt den senaste bostadsmarknadsanalysen har en majoritet av kommuner ett underskott på bostäder i kommunen som helhet och nästan samtliga har ett underskott i centralorten.⁷ Flera av våra tätorter har svårt att hålla liv i centrumhandeln. Det innebär mindre liv och rörelse, vilket gör att området upplevs som otryggt. Många nybyggda miljöer med endast en typ av funktion, kan också upplevas som otrygga eftersom de blir tomma vissa tider på dygnet.

Grön infrastruktur och ekosystemtjänster

Idag är många värdefulla naturområden isolerade från varandra, bland annat för att vi numera nyttjar våra naturresurser och vårt landskap på ett mer storskaligt och intensivt sätt. För att bevara viktiga områden samt gröna och blå stråk, är det viktigt att vi planerar utifrån ett landskapsperspektiv. För att göra det möjligt är kommunala grönstrukturplaner ett viktigt planeringsunderlag.

Transporter

Våra tätorter växer utåt, med längre avstånd till arbete, skola och service som följd. Det innebär mer transporter. Transporterna står fortfarande för drygt hälften av växthusgasutsläppen i Värmland och körsträckan per invånare är högre än rikssnittet. Vägtrafiken har många negativa effekter på miljön och oss människor. Förutom utsläpp av växthusgaser, står den för den mest betydande källan av både luftföroreningar och buller, samt skapar barriäreffekter och föroreningar i dagvatten med mera.

Det genomförs fortfarande detaljplaner i Värmland där preciseringarna för miljömålet *Frisk luft* överskrids och med höga bullernivåer. Vid planering av

⁶ Regional bostadsmarknadsanalys, Länsstyrelsen Värmland, 2020

⁷ Regional bostadsmarknadsanalys, Länsstyrelsen Värmland, 2020

förskolor och skolor är detta särskilt viktigt att beakta eftersom barn är extra känsliga.

Klimatanpassning

Vår bebyggda miljö måste anpassas till ett förändrat klimat. Klimatförändringarna påverkar nederbörd, temperatur och vattenflöden, vilka alla tre är viktiga aspekter att beakta vid planeringen av våra samhällen. Redan i dagsläget ser vi en ökad förekomst av mer frekventa och kraftigare skyfall.⁸ Det orsakar problem med dagvattenhantering eftersom befintliga system inte klarar av att ta emot allt vatten.

Kulturmiljö

Bebyggelsen är en viktig del av kulturarvet. Byggnader som är synnerligen kulturhistoriskt värdefulla kan skyddas som byggnadsminnen. I Värmland finns 70 anläggningar skyddade som byggnadsminnen och de senaste åren har få byggnadsminnen tillkommit. För att nå en hållbar bebyggelsestruktur är kompetensförsörjning en nyckelfråga. En annan viktig fråga är hur vi undviker förvanskning av kulturhistoriska värden i samband med ombyggnation.

Förslag på åtgärdsområden inom Hållbar samhällsplanering

Följande åtgärdsområden har lyfts fram av länets aktörer som viktiga att för att nå miljömålen som rör Hållbar samhällsplanering.

Planering för ett transporteffektivt samhälle

Innebär att vi ska planera våra samhällen så att resor med bil och lastbil kan ersättas med mer hållbara transportsätt som kollektivtrafik, cykel och gång. Det kan till exempel göras genom att placera nya bostäder nära kollektivtrafikstråk och viktiga målpunkter som service, förskola och skola.

Integrering av grönska och ekosystemtjänster i samhällsplaneringen

Tar upp frågan om hur vi planerar våra samhällen så att det ger förutsättningar för biologisk mångfald och ekosystemtjänster.

Hållbart byggande

Området innebär åtgärder för att minska mängden bygg- och rivningsavfall från byggsektorn och att det avfall som ändå uppkommer ska återanvändas och återvinnas på ett bättre sätt. Även åtgärder för energieffektivisering av byggnader och val av mer hållbara byggnadsmaterial ingår i åtgärdsområdet.

⁸ SMHI, 2015

Sociala värden i planeringen

Hur integrerar vi sociala aspekter i samhällsplaneringen, så att vi även planerar trygga samhällen där människor väljer att vistas?

Dagvatten i planeringen

Planeringen ska bedrivas på ett sådant vis att dagvatten tas om hand så att det inte medför några försämringar av recipienters vattenkvalitet.

Klimatanpassning

För att undvika problem framöver måste vi planera ny bebyggelse som är lämpliga både i dagens och framtidens klimat. Samtidigt måste det redan byggda skyddas, säkras och anpassas efter de nya förutsättningarna.

Prioriterade åtgärdsområden

Av de ovannämnda förslagen på åtgärdsområden, har följande område prioriterats till programperioden 2022–2025.

- Integrering av grönska och ekosystemtjänster i samhällsplaneringen

En beskrivning av de prioriterade åtgärdsområdet med tillhörande åtgärdsförslag finns samlat i den separata delen *Prioriterade åtgärdsområden*.

Fokusområde: Hållbart brukande av skog- och odlingslandskap

Målbild

Följande målbild är framtagen tillsammans med länets aktörer. Den beskriver hur vi vill att det ser ut i framtiden när vi har uppnått hållbart brukande av skog- och odlingslandskap i Värmland.

I Värmland har vi en levande och livskraftig landsbygd med ett varierat skogs- och odlingslandskap. Det innebär att vi har ett skogs- och odlingslandskap som karaktäriseras av stor variation mellan olika brukandeformer och att metoderna har utvecklats så att brukandet kan drivas med ekonomisk lönsamhet med minimal negativ påverkan på biologisk mångfald och ekosystem. Körskador i känsliga miljöer är ovanliga och kulturella och sociala värden värnas. Såväl jord- som skogsbruket har fasat ut all användning av fossila bränslen och anpassats efter de nya förutsättningar som ett förändrat klimat har medfört.

Att bo och bedriva skogs- och jordbruk är eftertraktat och det har skett ett generationsskifte i branschen. Markägarnas mark och intressen värnas samtidigt som de har bygdens bästa för ögonen. Efterfrågan på lokala produkter har vuxit och det värmländska jordbruket producerar en mångfald av livsmedelsvaror, vilket gör Värmland mindre sårbart vid kriser. En stor andel av jordbruksföretagen bedriver ekologiskt jordbruk och har övergått till över till att odla mer proteingrödor.

Vi har gemensamt identifierat sammanhängande områden som skapar korridorer för växter och djur. Möjligheten till rekreation och friluftsliv gör områdena även attraktiva för besöksnäringen och många brukare är mångsysslare och får delar av sin inkomst från turistnäringen.

Värmlänningar har en nära anknytning till, och förståelse för, naturen och dess kulturmiljöer och vi värnar om landskapsbilden. Det finns en god kunskap och omsorg om kulturmiljövärden och den biologiska mångfaldens betydelse.

Nulägesbeskrivning skogslandskap

Värmland har stora arealer produktionsskog och en betydande sågverks- och pappersindustri. Skogen är också en viktig källa för rekreation och hyser en stor variation av skogslevande arter.

Vi lever i en tid där många vill ta del av skogens resurser, och som en följd av det ökar trycket på den biologiska mångfalden. För att undvika att höga natur- och kulturvärden går förlorade, bör skogsbrukets aktörer ständigt jobba med att förbättra och utveckla den hänsyn som måste tas för att klara miljömålen.

Allt fler skogslevande arter rödlistas. Till de artgrupper som står för den största negativa förändringen hör storsvamparna och lavar. Även gruppen fjärilar omfattar i dag nästan dubbelt så många rödlistade arter jämfört med tjugo år sedan.⁹

Skyddad skog

I Värmland är i dagsläget cirka 40 tusen hektar skogsmark formellt skyddad, största delen utgörs av produktiv skogsmark.¹⁰ I flera av länets stora naturreservat samt i naturvårdsområdet Brattforsheden finns dock inte några restriktioner för skogsbruket över stora delar av arealen.

I dagsläget finns det 208 naturreservat i Värmlands län, vilket motsvarar ungefär 6,7 % av länets yta. Många av de värmländska naturreservaten innehåller en kombination av naturtyper som skogar, våtmarker, vattendrag, sjöar och jordbruksmark.¹¹

Inventering

Områden med mycket höga naturvärden behöver fortsatt inventeras och kartläggas. I framför allt norra Värmland finns fortfarande större oinventerade naturskogar. Alltför många av naturvärdena blir kända först i samband med avverkningsanmälningar.

Medvetenheten ökar

Det görs flera positiva åtgärder avseende natur- och kulturhänsyn. Bland annat har länets virkesköpande organisationer fått ökad kunskap om skog med höga naturvärden genom utbildning i *Målbilder för god miljöhänsyn* som samordnas av Skogsstyrelsen. Det har även skett en förbättrad hänsyn i skogsbruket när det gäller körskador och vattenfrågor. Det märks också ett ökat intresse för

⁹ RÅU 2020, Levande skogar

¹⁰ [SCB Statistikdatabas, 2018](#).

alternativa, hyggessfria skogsbruksmetoder. Hänsyn till kulturlämningar har förbättrats nationellt men behöver förbättras ytterligare.

Nulägesbeskrivning odlingslandskap

I Värmland har arealen brukad åkermark minskat något de senaste 20 åren. Arealen åkermark per företag har dock ökat sedan år 1975 samtidigt som antalet jordbruksföretag minskat med mer än hälften. Företagen har alltså blivit större och brukandet mer storskaligt. Det innebär ett mindre variationsrikt landskap, när små enheter i skogsbygder och de mindre markerna i utkanten av större gårdar inte längre brukas.

Öppna landskap

Värmland har goda förutsättningar för köttproduktion med marker som lämpar sig bra för vallodling och bete, men antalet nötköttsföretag har minskat med cirka 80 % sedan 1975. Även antalet mjölkgårdar har minskat mycket drastiskt de senaste 20 åren. Djuren koncentreras därmed på en mindre yta, vilket innebär att betes- och åkermarker samt värdefulla småmiljöer växer igen. Antalet fårgårdar har dock ökat de senaste trettio åren och många fårgårdare har en relativt liten besättning, vilket gör dessa företag viktiga för landskapsvården. De ligger utspridda över en stor del av länet och kan därmed bidra till öppethållande av värdefulla marker ute i skogsbygderna.

Invasiva arter

Spridning av främmande arter fortsätter i Värmland och orsakar lokalt stora problem. Lupiner är den växt vi har störst problem med. Spridningstakten är fortsatt hög och hela trakter har påverkats av dess framfart. Lupinernas kvävefixerande förmåga riskerar även att förändra markförhållandena på sikt, vilket innebär att de naturliga ängsarterna inte nödvändigtvis kommer tillbaka även om lupinerna skulle försvinna.

Kulturmiljö i landskapet

Spritt i länet finns mindre reservat med hög biologisk mångfald i det småskaliga odlingslandskapet, där slåtter och bete under lång tid skapat goda förutsättningar för en hävdgynnad flora och fauna. Kulturlämningarna är i hög grad beroende av skötsel för att finnas kvar och bevaras för framtiden. Bete, slåtter och aktivt brukande av marker gör att spåren och lämningarna inte blir övervuxna utan hålls synliga.

Klimatpåverkan

Om inte inlagringen av kol räknas in så står jord- och skogsbruk för en femtedel av länets samlade utsläpp av växthusgaser. En fjärdedel av växthusgaserna från sektorn kommer från energianvändning i arbetsmaskiner och för uppvärmning.

Metan och lustgas från biologiska processer inom jordbrukets djurhållning och växtodling står för resterande tre fjärdedelar.

Förslag på åtgärdsområden inom hållbart brukande av skog- och odlingslandskap

Följande åtgärdsområden har lyfts fram av länets aktörer som viktiga att för att nå miljömålen som rör detta fokusområde.

Ökad kunskap

Dels att lyfta frågorna i skolan, dels för ökad medvetenhet och anknytningen, men också att väcka intresse. Det kan bestå av att dela med sig av goda exempel på vad som varit framgångsrikt, se till att nya markägare får tillräckligt med kunskap.

Pollinering

Pollinering är en viktig ekosystemtjänst som bidrar både till vår livsmedelsförsörjning och till fungerande ekosystem. Många pollinerande insekter är hotade men det finns många åtgärder som kan förbättra deras livsmiljö.

Invasiva arter

Invasiva främmande arter räknas som ett av de absolut största hoten mot biologisk mångfald. De kan också orsaka stora negativa effekter på jord- och skogsbruk samt människors och djurs hälsa.

Skyddad natur

För att långsiktigt kunna bevara våra natur- och kulturarv samt de viktiga ekosystemtjänster dessa innehar är långsiktigt skydd av natur- och kulturmiljöer en viktig åtgärd. Det finns många olika skyddsformer för natur och djur i Sverige såsom naturreservat, natura 2000 och biotopskyddsområden.

Främja och öka brukandet i odlingslandskapet

Naturvärdena i dagens odlingslandskap är resultatet av hur det har brukats av människan under flera tusen år. I Värmland växer både värdefulla småmiljöer, betesmarker och åkermarker igen. För att det ska finnas ett rikt odlingslandskap krävs att det finns en bred bas med djurhållning och åkerbruk över hela Värmland, med både små hobbyenheter och stora jordbruksföretag.

Minska polariseringen bland skogens aktörer

Skogen erbjuder viktiga livsmiljöer för djur och växter samtidigt som det är en viktig källa till förnybara råvaror samt för friluftsliv och rekreation. Miljötillståndet i skogen påverkas av hur skogsbruket bedrivs, men berörda aktörer har ibland olika syn på vad hållbart brukande innebär. Ett sätt att få skogens aktörer att närma sig varandra är att fortsätta dialogen kring *Målbilder för god miljöhänsyn*.

Hållbar bioekonomi

Bioekonomi är en del av den cirkulära ekonomin där produkter och tjänster har sitt ursprung i förnybara biobaserade råvaror, vilket då kan ersätta fossila produkter. Den brukade skogen ses som en stor resurs för den svenska bioekonomin. Åtgärder kopplade till att förädla skogsråvara och ta vara på restprodukter kan effektivisera användningen av den biomassa vi tar ut ifrån skogen.¹² I arbetet med bioekonomi är det viktigt att samtidigt diskutera den biologiska mångfalden i skogen och bevarandet av skogens ekosystemtjänster.

Prioriterade åtgärdsområden

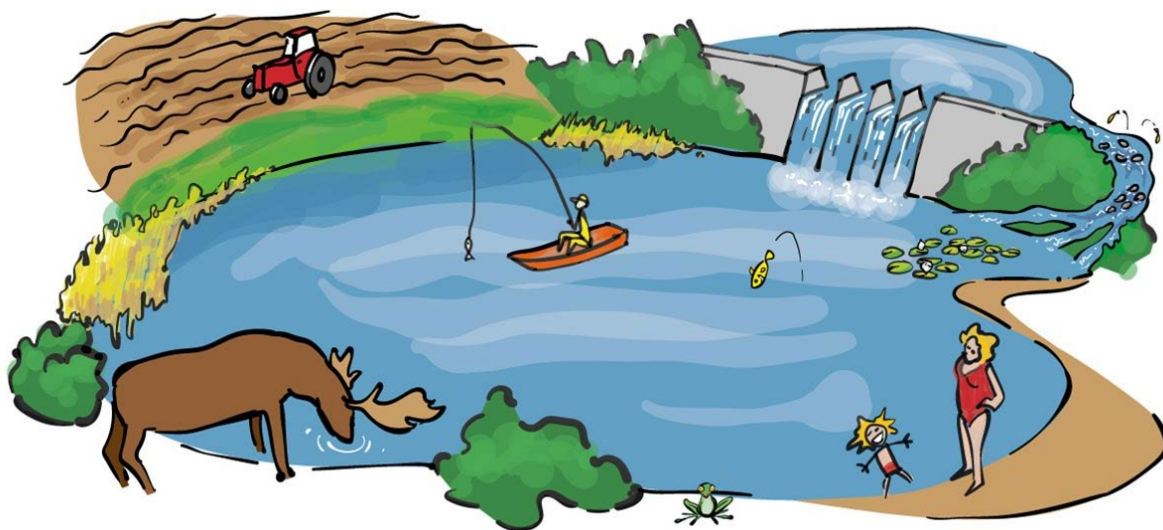
Av de ovannämnda förslagen på åtgärdsområden, har följande områden prioriterats till programperioden 2022–2025.

- Ökad dialog kring målbilder i skogen
- Pollinering

En beskrivning av de prioriterade åtgärdsområdena med tillhörande åtgärdsförslag finns samlat i den separata delen *Prioriterade åtgärdsområden*.

¹² bioinnovation.se

Fokusområde: Hållbart vatten

Målbild

Följande målbild är framtagen tillsammans med länets aktörer. Den beskriver hur vi vill att det ser ut i framtiden när vi har uppnått hållbart vatten i Värmland.

I Värmland har vi grund- och ytvatten med god kvalitet. Vattnet räcker till allas behov och ekosystemtjänster. Våtmarker, källor samt vattennära natur- och kulturmiljöer bevaras, och vi har goda rekreativsmöjligheter vid våra sjöar och vattendrag. Hela länet har tillgång till dricksvatten av god kvalitet. Våra vattentäkter och reservvattentäkter har uppdaterat skydd.

Vatten är en resurs som vi hushåller med, och vi använder rätt vatten till rätt ändamål. Process- och avloppsvatten ses som en resurs och regnvatten tillvaratas. Hållbar vattenhantering beaktas i ett tidigt skede vid planering och exploatering, bland annat genom att hantera dagvatten lokalt.

Vi har god beredskap för klimatförändringarnas påverkan på våra vatten. Vi är väl förberedda och kan hantera torka, skyfall, översvämning och algblomning. Vi kan hantera så väl överskott som underskott av vatten.

Elproduktionen sker med hänsyn till vattenekosystemen. Vattendragen är i möjligaste mån vandringsbara för fisk och andra vattenlevande organismer samtidigt som kulturmiljövärden beaktas. Läckage av näringsämnen och övriga föroreningar från enskilda avlopp, kommunala avlopp och jordbruket är begränsade. Skogsbrukets försurningspåverkan är låg.

Vattenkvalitet och biologiska aspekter följs upp regelbundet, och vi har kunskap om hur föroreningar påverkar vattnet. Länets aktörer samverkar och det finns ett högt engagemang för vattenfrågor i länet.

Nulägesbeskrivning

Det finns många värdefulla sjöar och vattendrag i Värmland, men de utsätts för påverkan från många håll, till exempel från skogsbruk, jordbruk, exploatering, industrier och vattenkraft.¹³

Vattnets status

Alla Sveriges ytvatten klassificeras utifrån vattnets nuvarande status. I Värmland bedöms endast 28 procent av sjöarna och 16 procent av vattendragen uppnå god ekologisk status. Övriga sjöar och vattendrag som har bedömts har måttlig, otillfredsställande eller dålig ekologisk status eller potential.

Den vanligaste orsaken till att sjöarna och vattendragen inte uppnår god ekologisk status är brist i konnektivitet, till exempel att det råder brist möjlighet till spridning och fria passager för djur, växter, sediment och organiskt material. Därtill kommer även problem med flöde och morfologin, samt övergödning.¹⁴ Värmland har i allmänhet en god tillgång på grundvatten av god kvalitet. Grundvattnet är måttligt påverkat av förorening och har i allmänhet en låg kloridhalt.¹⁵

Förorening

Värmland är ett av de län som drabbats hårdast av föroreningen. Länets geologi utgörs till största delen av svårvittrade bergarter och detta, i kombination med tunna jordtäckan samt betydande historiskt nedfall, har resulterat i en omfattande föroreningssituation.

Även om de totala utsläppen av svaveldioxid och kväveoxider i Europa har minskat rejält under de senaste tjugo åren och nedfallet har minskat i Värmland, har det endast lett till en långsam förbättring i sjöar och vattendrag. För att motverka föroreningens effekter har en betydande kalkningsverksamhet byggts upp i länet.

Vatten och avlopp

De flesta av länets kommuner arbetar med att ta fram, eller har tagit fram, kommunala VA-planer. Ombyggnaden av kommunernas vatten- och avlopssystem fortsätter och frågan är högt prioriterad hos många kommuner. Kommunerna har arbetat med riktad tillsyn av enskilda avlopp i tio år, men många enskilda avlopp återstår.

¹³ Regional årlig uppföljning av miljömålen, Värmlands län 2020

¹⁴ VISS

¹⁵ Regional årlig uppföljning av miljömålen, Värmlands län 2020

Arbetet med att förbättra skyddet för flera dricksvattentäkter pågår i Värmland. En regional vattenförsörjningsplan, som beskriver hur viktiga vattentillgångar ska beaktas i samhällsplaneringen, är under framtagande.

Kultur- och naturmiljöer kring vatten

Flera av Värmlands riksintressen för kulturmiljö ligger i anslutning till vattendrag. Det finns en del forn- och kulturlämningar längs vattendrag i form av lämningar efter småskaliga industrier och flottningsanläggningar. Mörkertalet kring vattenanknutna kulturmiljöer är emellertid stort och merparten av kulturmiljöerna saknar ett långsiktigt skydd.

Värmland har två naturreservat med motiv att säkerställa limniska värden. Ett femtiotal biotopskyddsområden avser vattenmiljöer. 23 sjöar och 24 vattendrag är utpekade som Natura 2000-områden. Cirka 70 vattendrag och sjöar ingår i den nationella strategin för skyddsvärda natur- och fiskmiljöer. Behovet av fler limniska naturreservat är stort.¹⁶

Förändrat klimat

Klimatförändringarna påverkar nederbörd, temperatur och vattenflöden. SMHI har undersökt kommunernas arbete med klimatanpassning. Resultatet visar att de flesta kommuner i Värmland har, eller delvis har, identifierat behov av klimatanpassning, samt har en klimat- och sårbarhetsanalys eller en risk- och sårbarhetsanalys (RSA) som inkluderar klimataspekter. En större del av kommunerna samverkar internt eller med andra kommuner kring klimatanpassning. Några kommuner har tagit fram kommunala mål eller en handlingsplan.¹⁷

Förslag på åtgärdsområden inom Hållbart vatten

Följande åtgärdsområden har lyfts fram av länets aktörer som viktiga att för att nå miljömålen som rör detta fokusområde.

Dricksvattenförsörjning

För ett långsiktigt skydd av vårt dricksvatten är det viktigt att inrätta och göra en översyn av vattenskyddsområden. Man behöver också arbeta med reservvattentäkter, vattenförsörjningsplaner samt uppströmsarbete med kemikaliekontroll. För att minska sårbarheten kan vi öka redundansen i vattenförsörjningen genom samarbete inom och mellan kommuner.

¹⁶ Regional årlig uppföljning av miljömålen, Värmlands län 2020

¹⁷ SMHI, 2019

Kommunalt VA, inklusive dagvatten

Åtgärdsområdet innehåller arbete med kommunala VA-planer samt samsyn och kunskapshöjning av dagvattenfrågor. Även samarbete kring dagvattenplan/policy samt fördröjnings- och reningsmetoder.

Enskilda avlopp

I åtgärdsområdet ingår samordning och samsyn om prioriteringar och tillsynstakt av enskilda avlopp.

Övergödning

Inom åtgärdsområdet återfinns arbete med enskilda och kommunala avlopp, anläggande, återställande eller restaurering av våtmark, dagvattenrening, jordbrukstillsyn och rådgivning.

Miljögifter

Området innefattar tillsyn av verksamheter som släpper ut miljöfarliga ämnen till vattnet och arbete med utfasning av skadliga kemikalier. Att kartlägga föroreningar i dagvatten från särskilt förorenade industriområden och hårt trafikerade vägar är också viktigt.

Biologisk mångfald i vatten

Inom åtgärdsområdet finns åtgärder såsom skydd, restaurering och inventering. Det kan handla om fysiska, hydrologiska och biologiska åtgärder i sjöar, vattendrag, våtmarker och strandzon. Samarbete utifrån avrinningsområden, i de så kallade vattenråden, är en viktig del i åtgärdsområdet.

Kulturmiljöer kring vatten

Vissa utpekade kulturmiljöer vid limniska miljöer är skyddade enligt kulturmiljölagen eller plan- och bygglagen. Kulturmiljöer i vatten kan ibland exempelvis utgöra vandringshinder för vattenlevande organismer och i dessa fall är det viktigt med dialog och samsyn.

Klimatanpassning

Området innefattar hur vi jobbar för att förbereda oss på ett förändrat klimat med ökade årsmedeltemperatur, nederbörd och vattenflöden. Det kan till exempel innefatta att restaurera värdefulla våtmarker för att få bättre vattenhushållning i landskapet samt att integrera klimatanpassning i vattenplanering.

Prioriterade åtgärdsområden

Av de ovannämnda förslagen på åtgärdsområden, har följande område prioriterats till programperioden 2022–2025.

- Kommunal vattenplanering

En beskrivning av de prioriterade åtgärdsområdet med tillhörande åtgärdsförslag finns samlat i den separata delen *Prioriterade åtgärdsområden*.

Fokusområde: Hälsa och livsstil

Målbild

Följande målbild är framtagen tillsammans med länets aktörer. Den beskriver hur vi vill att det ser ut i framtiden när vi har uppnått en hållbar livsstil i Värmland.

Det är lätt att leva ett gott liv inom de planetära gränserna. Genom information, utbildning och medvetna val bidrar värmlänningen till att minska miljöpåverkan inom och utanför landets gränser.

Utsläpp av skadliga ämnen till luft och vatten har minimerats och exponeringen har minskat. Kretsloppstänk har lett till minskat nyttjande av naturresurser, mindre avfallsmängder och ökad kvalitet på varor. Värmlänningarna har blivit mer medvetna om konsekvenserna av deras konsumtion, vilket ökat delningsekonomin och återbrukandet. Naturen integreras i utbildning och pedagogik.

Det är nära till ett rikt friluftsliv i hela Värmland och alla har efter egna förutsättningar möjlighet att ta del av natur- och kulturlandskapet. Naturens värde värnas och uppskattas. Länets infrastruktur främjar en hälsosam livsstil och den hållbara naturturismen har ökat. Tillgången till natur har bidragit till många hälsovinster för den fysiska och psykiska folkhälsan.

Värmlänningen känner tillhörighet och gemenskap i samhället och visar omtanke gentemot medmänniskor, djur och miljö. På lika villkor utvecklar och formar vi tillsammans den hållbara värmländska livsstilen.

Nulägesbeskrivning

Detta fokusområde har en direkt koppling till den sociala dimensionen i hållbarhet. Här lyfter vi fram områden som handlar om människors välbefinnande, hälsa och konsumtionsval.

Avfall

Inom EU finns en gemensam lagstiftning för hur avfall ska hanteras. I första hand ska avfall förebyggas, återanvändas, material- och energiåtervinnas och i sista hand deponeras. Mängden som läggs på deponi minskar, främst genom införda förbud. Dock ökar den totala mängden avfall.¹⁸ Främst går avfall till energiåtervinning, vilket är det näst sämsta i avfallstrappan. Mycket av avfallet från hushållen som går till energiåtervinning skulle istället kunna materialåtervinnas. Det gäller främst papper, plast och textil. Från verksamheter är det bygg- och rivningsavfall som är det största flödet.¹⁹

Genomförandet av kommunernas avfallsplaner är ett viktigt verktyg för att förebygga avfall och minska mängden farligt avfall.

Konsumtion

Våra globala konsumtionsmönster är en av vår tids största miljöutmaningar. I genomsnitt spenderas runt 200 000 kronor på konsumtion per person varje år. Motsvarande summa för reparation är 26 kr.²⁰

Vår konsumtion av varor och tjänster orsakar stora utsläpp av växthusgaser och farliga ämnen, även utanför länet. Två tredjedelar av vår konsumtions klimatpåverkan kommer från hushållens privata konsumtion, resten från offentlig konsumtion (inköp inom offentlig verksamhet). Av hushållens konsumtionsbaserade utsläpp kommer en tredjedel från maten, en tredjedel från transporter och resterande tredjedel från boende, kläder, elektronik med mera. Flera av dessa produkter innebär även en kemikalieexponering för oss människor och hamnar till slut i vår miljö där de påverkar växter och djur.

Friluftsliv

Att vistas ute i naturen är viktigt för människors hälsa. För att människor ska kunna ta sig ut i vardagen är det viktigt med tätortsnära natur och attraktiva leder inom gång- och cykelavstånd. För att friluftslivet ska vara tillgängligt för alla är det viktigt att vi ser till att de går att nå med kollektivtrafik och att det finns

¹⁸ Avfall Sverige, 2018

¹⁹ Naturvårdsverket, 2018,

²⁰ Konsumentverket, 2019

tillgänglighetsanpassade områden. Både kommunalt och regionalt kunskapsunderlag om områden för friluftsliv behöver utvecklas.

Offentlig upphandling

Med hållbar offentlig upphandling tillgodoser offentlig sektor sitt behov av varor och tjänster på ett sätt som tar hänsyn till produktens hela livscykel. Hänsyn ska inte bara tas till de fördelar som uppstår för verksamheten utan även till samhället i sin helhet, samtidigt som anskaffningen görs på ett sätt som minimerar skador på miljön. Upphandling är ett viktigt styrmedel för att nå både lokala, nationella och globala mål.²¹

För att förbättra upphandlingen till att verkligen påverka leverantörerna, behövs utökad samverkan inom kommunerna men också mellan kommunerna och andra offentliga verksamheter. Det behövs även tydliga rutiner och policys för hållbar upphandling samt utökad marknadsdialog.

Förslag på åtgärdsområden inom Hälsa och livsstil

Följande åtgärdsområden har lyfts fram av länets aktörer som viktiga att för att nå miljömålen som rör detta fokusområde.

Utbildning och information

Handlar om att utveckla metoder för beteendeförändringar, miljökommunikation, och utbildnings- och informationsinsatser för beslutfattare så väl som till allmänheten.

Strategisk upphandling

Den offentliga sektorn är en stor upphandlare av varor och tjänster. Genom att ställa miljö- och kemikaliekraav finns det goda förutsättningar för att påverka produkternas miljöpåverkan.

Giftfri vardag och utfasning av kemikalier

Området handlar om att höja människors medvetenhet kring olika typer av kemiska risker i varor, samt att arbeta med giftfri vattenförvaltning och byggmaterial.

Cirkulär ekonomi

Vi måste börja tänka mer i cirkulära kretslopp istället för linjära processer. Avfall är en resurs på fel ställe. Det kan förebyggas genom att tillämpa avfallstrappan,

²¹ [Upphandlingsmyndigheten](#)

som handlar om att förebygga mängden avfall genom återanvändning och återvinning.

Tillgängligt friluftsliv

För att öka tillgängligheten till friluftslivet krävs det att vi samverkar på kommunal och regional nivå för att göra det lättare att välja hållbara transporter till naturen och att vi förbättrar informationen om tillgänglighetsanpassning.

Prioriterade åtgärdsområden

Av de ovannämnda förslagen på åtgärdsområden, har följande område prioriterats till programperioden 2022–2025.

- Giftfri vardag

En beskrivning av de prioriterade åtgärdsområdet med tillhörande åtgärdsförslag finns samlat i den separata delen *Prioriterade åtgärdsområden*.

Referenser

- [Sveriges miljömål](#), 2020-12-16
- [Indikatorer för Sveriges miljömål](#), 2020-12-16
- [Etappmålen - Sveriges miljömål](#), 2020-12-16
- RÅU, 2020: Regional årlig uppföljning av miljömålen, Värmlands län 2020, Publikation 2020:23
- Regional bostadsmarknadsanalys, Länsstyrelsen Värmland, 2020:18
- SMHI, Framtidsklimat i Värmlands län, Klimatologi nr 17, 2015
- [Formellt skyddad skogsmark](#). År 2018 - 2019. [SCB Statistikdatabas](#).
- [bioinnovation.se](#)
- [Välkommen till VISS \(lansstyrelsen.se\)](#)
- SMHI, Kommunernas arbete med klimatanpassning 2019, Klimatologi nr 55, 2020
- Avfall Sverige, Behandling av hushållsavfall 2018
- Naturvårdsverket, Avfall i Sverige 2018,
- Konsumentverket, Konsumtionsrapporten 2019
- [Hållbar upphandling | Upphandlingsmyndigheten](#)
- Energi- och klimatstrategi för Värmland:
www.lansstyrelsen.se/varmland/miljo-och-vatten/energi-och-klimat/energi-och-klimatstrategi

Länsstyrelsen
Värmland

Åtgärder för ett hållbart Värmland

Prioriterade åtgärdsområden för miljömålen 2021-2025

Publ nr 2021:21
ISSN 0284-6845

Rapporten är sammanställd av Emma Björkman och Margareta Wallsten

Länsstyrelsen Värmland, 651 86 Karlstad
010-224 70 00, www.lansstyrelsen.se/varmland

Innehållsförteckning

Åtgärdsprogrammets utformning	2
Fokusområden i miljömålsarbetet	2
Fokusområde: Minskad klimatpåverkan	4
Infrastruktur för förnybara drivmedel och laddbara fordon	4
Koppling till globala och nationella mål	5
Åtgärdsförslag	6
Fysisk planering för förnybar energi	8
Koppling till globala och nationella mål	9
Åtgärdsförslag	10
Fokusområde: Hållbar samhällsplanering	11
Integrering av grönska och ekosystemtjänster i samhällsplaneringen.....	11
Koppling till globala och nationella mål	13
Åtgärdsförslag	14
Fokusområde: Hållbart brukande av skog- och odlingslandskap	16
Åtgärdsområde: Ökad dialog kring målbilder i skogen.....	16
Koppling till globala och nationella mål	17
Åtgärdsförslag	18
Åtgärdsområde Pollinering	19
Koppling till globala och nationella mål	20
Åtgärdsförslag	21
Fokusområde: Hållbart vatten	24
Kommunal vattenplanering	24
Koppling till globala och nationella mål	26
Åtgärdsförslag	26
Fokusområde: Hälsa och livsstil	28
Giftfri vardag.....	28
Kopplingar till globala och nationella mål	29
Åtgärdsförslag	30
Uppföljning och utvärdering	32
Referenser	33

Åtgärdsprogrammets utformning

Fokusområden i miljömålsarbetet

Åtgärdsprogrammet innehåller fem fokusområden som på ett eller annat sätt fångar upp de miljömål som är aktuella i Värmland. De är:

Minskad klimatpåverkan

Hållbar samhällsplanering

Hälsa och livsstil

Hållbart vatten

Hållbart brukande av skog- och odlingslandskap

Prioriterade åtgärdsområden

Det har varit ett önskemål från de regionala aktörerna att prioritera några aktuella och strategiska områden där man kan få stöttning och draghjälp från varandra i länet. Att prioritera ett färre antal områden att samverka kring och arbeta mer konkret med är ett sätt att använda de resurser som finns så effektivt som möjligt.

Förslagen på åtgärdsområden rangordnades därför av länets aktörer utifrån tre frågor:

1. Hur väl lämpar sig åtgärdsområdet för samarbete med andra aktörer i länet?
2. Har vi regional rådighet och resurser att utföra åtgärder inom området?
3. Hur stort är glappet mellan nuläge och målbild för området?

Tanken med de tre frågorna var att försöka hitta de områden som är bäst lämpade att prioritera i åtgärdsarbetet.

Utifrån dessa förslag, har Länsstyrelsen prioriterat ett eller två områden per fokusområde. Vi har valt området där vi har uppdrag, kompetens och resurser att samordna och stötta åtgärdsarbetet med berörda aktörer. Under programperioden kommer initialt följande åtgärdsområden att prioriteras:

- Infrastruktur för förnybara drivmedel och laddbara fordon
- Fysisk planering för förnybar energi
- Giftfri vardag
- Integrering av grönska och ekosystemtjänster i samhällsplaneringen
- Ökad dialog kring målbilder i skogen
- Pollinering
- Kommunal vattenplanering

De fyra sistnämnda åtgärdsområdena ovan är även en del av genomförandet av handlingsplanen för grön infrastruktur.

Åtgärdsområden i miljööverenskommelser

Aktörerna väljer vilka av de ovanstående åtgärdsområdena som skrivs in i miljööverenskommelsen. Hur många åtgärdsområden som väljs är upp till varje aktör. Inom dessa områden kommer det att finnas möjlighet till ökad samverkan under den kommande programperioden.

Aktörerna åtar genom sin miljööverenskommelse att:

- Genomföra åtgärder inom utvalda åtgärdsområden.
- Delta på arbetsgruppernas möten och aktiviteter inom valda åtgärdsområden.
- Följa upp åtgärdsarbetet.
- Kommunicera arbetet och resultatet internt och externt.

Länsstyrelsen åtar sig att:

- Bidra med expertkompetens inom respektive åtgärdsområde.
- Anordna kompetenshöjande aktiviteter och seminarium inom respektive åtgärdsområde.
- Samordna och sammankalla arbetsgrupperna.
- Stötta aktörerna att söka extern finansiering av projektmedel.
- Ta fram riktlinjer för uppföljning och utvärdering.
- Kommunicera åtgärdsarbetet och resultaten.

Åtgärdsförslag

Inom de prioriterade åtgärdsområdena har Länsstyrelsen tillsammans med länets aktörer tagit fram förslag på åtgärder. Åtgärdslistorna ska fungera som inspiration för aktörerna när man väljer vilka konkreta åtgärder som ska genomföras i organisationen. Listorna kan även fungera som arbetsgruppernas arbetsmaterial och tanken är att de ska utvecklas och kompletteras under programperioden.

Fokusområde: Minskad klimatpåverkan

Följande åtgärdsområden har prioriterats inom fokusområdet.

Infrastruktur för förnybara drivmedel och laddbara fordon

Vägtrafiken i Värmland står fortfarande för stora utsläpp av växthusgaser och det är fortfarande en väldigt liten del av den värmländska fordonsflottan som körs på förnybara bränslen eller el. En förutsättning för att öka andelen är att det finns en ändamålsenlig infrastruktur. Lokalt och regionalt finns det stora möjligheter att underlätta det genom en strategisk planering.

Laddinfrastrukturen i länet

I dagsläget saknas det infrastruktur för laddbara lätta fordon längs många av Värmlands större vägar och flera värmländska kommuner saknar helt publika laddare. I de västra delarna av länet är den publika laddinfrastrukturen relativt väl utbyggd, men i den östra delen av länet är det desto glesare. För att skapa ett förtroende för laddbara fordon, möjliggöra längre körning samt attrahera turister krävs det ett heltäckande nät över hela länet. För elektrifierade tunga fordon saknas till stor del infrastruktur för laddning i dagsläget.

När det kommer till den icke-publika infrastrukturen är det fortfarande relativt ovanligt att arbetsgivare och fastighetsägare erbjuder laddningsmöjligheter till anställda och boende. Villaägare är i mycket högre utsträckning elbilsägare, eftersom det är betydligt enklare att ordna en laddplats. Det gör att det fortfarande är svårt för människor som bor i flerbostadshus att äga ett laddbart fordon.

Förutsättningarna för förnybara drivmedel i länet

Utbudet av förnybara drivmedel har förbättrats betydligt de senaste åren, framför allt i västra och södra delen av länet. Ett flertal drivmedelsstationer erbjuder HVO

(Hydrerade vegetabiliska oljor) och andra typer av biodiesel. För biogas har infrastrukturen förbättrats avsevärt under de senaste åren och i dagsläget finns det möjlighet att tanka biogas i Karlstad, Säffle, Torsby och Arvika. Det finns numer även en tankstation längs E18 i östra Karlstad där tunga fordon kan tanka flytande biogas. Möjligheterna att tanka vätgas saknas helt i länet.

Insatsområden

För att komma till rätta med bristerna i infrastrukturen för laddbara fordon behöver tillgången på laddstationer förbättras, både längs Värmlands större vägar, vid arbetsplatser och vid flerbostadshus. Det samma gäller infrastruktur för elektrifierade tunga fordon, inklusive bränslecellsfordon.

För att kunna planera utbyggnaden långsiktigt behöver flera aktörer involveras. Det bidrar till att infrastrukturen placeras på strategiskt viktiga platser och att utbyggnaden blir så samhällsekonomiskt lönsam som möjligt.

Det är även viktigt att planera för samutnyttjande av infrastrukturen. Eftersom en laddstation är en stor investering, är det positivt om till exempel laddstationer för tjänstefordon kan utnyttjas av allmänheten på kvällar och helger.

När det kommer till förnybara drivmedel handlar det mycket om att öka efterfrågan för att den infrastruktur för bland annat biogas som nu kommit på plats ska överleva och att visa marknaden att det finns en efterfrågan på mer. Lokal produktion av biodrivmedel behöver även främjas i Värmland eftersom den har många regionala fördelar i allt från försörjningstrygghet till sysselsättning.

Koppling till globala och nationella mål

Det globala mål som åtgärdsområdet främst bidrar till att uppnå är *Bekämpa klimatförändringarna*.

De nationella miljömål som åtgärdsområdet främst bidrar till att uppnå är *Begränsad klimatpåverkan* och *Frisk luft*.

Åtgärdsförslag

Nedan presenteras förslag på åtgärder till åtgärdsområdet. Flera av dessa åtgärder är hämtade ifrån Länsstyrelsen Värmlands rapport [Infrastruktur för elfordon och förnybara drivmedel](#) från 2019.

Länsstyrelsen samordnar investeringar för publika laddstationer och infrastruktur för förnybara drivmedel genom Klimatklivet där man kan söka medel för flera åtgärder.

Åtgärd	Kommentar
Ta fram ett planeringsunderlag eller strategi som visar var i kommunen infrastrukturen är bristfällig och hur man kan jobba för att få till en ändamålsenlig infrastruktur. Syftet är att infrastrukturen hamnar på strategiskt viktiga platser i kommunen.	Använd kommunens serviceplan för att utse strategiska platser för infrastrukturen. Använd gärna Kartverket Länsstyrelserna tagit fram för att hitta strategiska platser för infrastrukturen.
Peka ut lämpliga tomter på kommunens mark för etablering av drivmedelsstationer för biodrivmedel.	Åtgärden kräver mycket förarbete som omvärldsanalys och dialog med drivmedelsföretag, fordonsindustri och myndigheter.
Skapa efterfrågan på förnybara drivmedel genom att upphandla fordon och transporttjänster som drivs av förnybara drivmedel och el.	Det gäller så väl vid inköp/leasing till den interna fordonsflottan, som till transporttjänster samt av transportintensiva varor.
Etablera laddstationer vid boendeparkering för flerbostadshus.	Nya bostadshus med fler än 10 parkeringsplatser i byggnaden eller på tomten ska ha ledningsinfrastruktur (förberedelse med tomrör eller liknande) till alla parkeringsplatser. ¹
Etablera laddstationer vid parkeringsplatser utanför de lokaler som hyrs av företag eller dylikt.	Övriga nya uppvärmda byggnader (ej bostadshus) med fler än 10 parkeringsplatser i byggnaden eller på tomten ska ha ledningsinfrastruktur till 20 procent av parkeringsplatserna och minst en laddningspunkt för elfordon. ²
Erbjuda laddstationer vid flerbostadshus och verksamheter till allmänheten de delar av dygnet då de inte används av den primära målgruppen.	
Placera laddare till kommunens egna fordon på platser där även allmänheten kan utnyttja dem under kvällar och helger.	
Utforma policyn för tjänste- och förmånsfordon till att styra inköp av nya fordon mot förnybara drivmedel och el.	
Ställa utsläppskrav på transporttjänster och transporter av varor till verksamheten.	

¹ [Boverket, 2021](#)

² [Boverket, 2021](#)

Ansluta organisationen till processen som utgår från det regionala elektrifieringslöftet, och som syftar till att öka takten i elektrifieringen av tunga godstransporter i Värmland.	Innebär bl.a. att ställa krav vid upphandling av fordon och transporttjänster samt samverka med andra aktörer för utbyggnad av laddinfrastruktur för tunga fordon samt vätgastankstationer.
--	---

Fysisk planering för förnybar energi

Fysisk planering är ett viktigt verktyg för att ge förutsättningar för att möta samhällets behov av förnybar energi.

Öka mängden förnybar energi

Betydande mängder ny elproduktion kommer att behövas i Sverige inom de kommande decennierna. Det ökade elbehovet i kombination med det nationella målet om 100 procent förnybar elproduktion till år 2040 är en utmaning som manar till handling.

I Energimyndighetens rapport *100 procent förnybar el* har myndigheten analyserat ett antal olika utbyggnadsscenarier för att möta det ökade behovet av ny elproduktion i Sverige. Samtliga utbyggnadsscenarier innehåller en omfattande andel vindkraft.

Förutom vindkraft kommer antagligen även andra förnybara energislag som sol- och biokraft att stå för viktiga andelar. Det är därför viktigt att redan nu planera för de markanspråk som stora vind- och solkraftsparker kräver. En fortsatt storskalig utbyggnad av förnybar elproduktion kräver även befolkningens acceptans för att vara möjlig.

Strategisk planering en förutsättning

Översiktsplaneringen utgör en utmärkt bas för att belysa energifrågans kopplingar till övriga planeringsfrågor. En aktuell, transparent och välförankrad vindbruksplanering ger en tydlighet om kommunens avsikter gentemot invånare och vindkraftsaktörer. Vilket bör underlätta lokal förankring som kommunens hantering av tillståndsrden.

Det är viktigt att eventuell nybyggnation, framförallt för helt nya områden med flera byggnader, planeras i områden där det finns möjlighet att ansluta till fjärrvärmenätet.

Att ta tillvara olika typer av restflöden i samhället ökar resurseffektiviteten och minskar behovet av högvärdig energi, så som el. Vi behöver därför planera in möjligheten att utnyttja överskottsenergi från befintlig eller kommande industri.

Koppling till globala och nationella mål

De globala mål som åtgärdsområdet främst bidrar till att uppnå är *Hållbar energi för alla* och *Bekämpa klimatförändringarna*.

De nationella miljömål som åtgärdsområdet främst bidrar till att uppnå är *Begränsad klimatpåverkan* och *Frisk luft*.

Åtgärdsförslag

Nedan presenteras förslag på åtgärder till åtgärdsområdet.

Åtgärd	Kommentar
Ta fram eller revidera kommunens energiplan eller motsvarande.	Dokumentet ska redovisa en plan för tillförsel, distribution och användning av energi, och anger strategier och förhållningssätt för hur energianvändningen ska effektiviseras och på sikt minska och hur användningen av förnybara energikällor ska öka.
Aktivt medverka i Länsstyrelsens projekt <i>Planera i medvind</i> , som pågår till och med 2022.	Projektet syftar till att ge stöd till översiktlig planering av vindbruk. Huvudmålgrupp är länets kommuner, men även andra berörda aktörer är välkomna att delta i projektets aktiviteter.
Peka ut områden i ÖP som kommunen anser lämpliga för utbyggnad av vindkraft och solcellsanläggningar utifrån nationella mål för förnybar energi.	
Se över möjligheten att anlägga solcellsanläggningar på kommunens befintliga och nya byggnader.	
Ta fram solkartor för kommunen som visar solinstrålningen på samtliga tak och en uppskattning hur mycket energi som kan produceras.	
Lokalisera ny bebyggelse i förhållande till fjärrvärmenätet.	
Skapa förutsättningar för att överskottsenergi från befintlig eller kommande industri utnyttjas.	
Ta fram en strategisk plan med syfte att möjliggöra utbyggnad av fjärrvärmenätet.	Fastighetsägare behöver veta hur fjärrvärmebolagets/kommunkoncernens långsiktiga plan ser ut för utbyggnad av FV-nätet.

Fokusområde: Hållbar samhällsplanering

Följande åtgärdsområde har prioriterats inom fokusområdet.

Integrering av grönska och ekosystemtjänster i samhällsplaneringen

Växter och djur behöver tillräcklig yta och kvalitet i miljön för att må bra. De behöver också möjlighet till spridning i landskapet, vilket är avgörande för att den biologiska mångfalden ska bevaras. Det är också grunden för att vi människor ska fortsätta få alla de nyttor som naturen ger oss, så kallade ekosystemtjänster.³ Exempel på ekosystemtjänster är rening av mark och vatten, reglering av lokalklimat och fördröjning av dagvatten. Många av åtgärderna är också bra ur ett klimatanpassningsperspektiv och för den biologiska mångfalden.

Grön infrastruktur är det nätverk av natur som bidrar till fungerande livsmiljöer för växter och djur. Områdena behöver inte ligga precis bredvid varandra i naturen. Det viktiga är att olika arter ska kunna förflytta sig mellan områdena. Avståndet mellan områdena kan vara olika långt beroende på om arten till exempel kan flyga eller inte.⁴

Tillgång till natur- och grönområden i närheten av bostaden är viktigt för människors fysiska och psykiska hälsa, rekreation och friluftsliv. En god miljö främjar människors hälsa och sociala umgänge.⁵ Det är också viktigt att

³ [Grön infrastruktur | Länsstyrelsen Värmland](#)

⁴ [Grön infrastruktur | Länsstyrelsen Värmland](#)

⁵ Löhmus Sundström, M. 2017.

människor har nära till grönområden, gärna inom ett avstånd på 300 meter utan hinder, såsom trafikerade vägar.⁶

Hänsyn till ekosystemtjänster

Varje år försvinner naturområden på grund av bostadsbyggande och annan exploatering i och omkring städer. Minskad mängd naturområden leder till nettoförlust av ekosystem och ekosystemtjänster, samt till fragmentering av naturområden.⁷

Landskapsperspektiv även i stadsplaneringen

Det kan vara svårt att i enskilda planer värdera hur värdefullt ett område är i ett helhetsperspektiv. Fragmentering av landskapet är ofta svår att upptäcka på plan- och projektnivå. Den enskilda planen har i sig inte så stor påverkan, men i det stora hela blir effekten stor. Till exempel om planen innebär att en viktig vandringsväg för en art blockeras.

Vi behöver ha ett landskapsperspektiv även i stadsplanering. Hur får vi naturområdena i landskapet att hänga ihop, även inne i tätorterna?

Kommunernas gröstrukturplaner är ett verktyg. Det är viktigt att dessa främst fokuserar på hur vi kan förbättra miljön för växter och djur, snarare än för människan. Att jobba proaktivt underlättar arbetet med enskilda planer. Genom att belysa och i förväg ta ställning till grönområden i planeringsprocessen kan kommunerna skydda värdefulla natur- och rekreationsområden. Om ett ställningstagande redan är gjort i förväg är det lättare att hantera exploateringsfrågor när de uppstår eller när man får förfrågningar om exploatering från privata aktörer.

Det är också viktigt att i ett tidigt skede uppmärksamma och utreda förekomst av skyddade arter och naturmiljöer, vilket ibland kan innebära att man väljer att undvika områden som har höga naturvärden och/eller som riskerar att försämra vattenkvaliteten.

Men det handlar inte bara om att skydda naturområden, utan även om att utveckla och stärka befintliga områden samt att nyskapa natur. På så sätt förstärker man livsmiljöer för växter- och djur samt de boende i närområdet.

Det här åtgärdsområdet är även en del av genomförandet av handlingsplanen för grön infrastruktur.

⁶ Nordiska ministerrådet, 2018

⁷ Nordiska ministerrådet, 2018

Koppling till globala och nationella mål

De globala mål som åtgärdsområdet främst bidrar till att uppnå är *Hållbara städer och samhällen* och *Ekosystem och biologisk mångfald*.

De nationella miljömål som åtgärdsområdet främst bidrar till att uppnå är *Ett rikt växt- och djurliv*, *Levande sjöar och vattendrag* och *God bebyggd miljö*.

Åtgärdsförslag

Nedan presenteras förslag på åtgärder till åtgärdsområdet.

Se Naturvårdsverkets vägledning för naturbaserade lösningar. [Naturbaserade lösningar](#)

Åtgärd	Kommentar
Ta fram/revidera grönstrukturplan (som del i ÖP/FÖP eller kopplat till ÖP/FÖP) utifrån grön infrastruktur och ekosystemtjänster.	Ett grönstrukturprogram ska syfta till att koppla ihop de olika gröna och blå delarna med varandra, samt göra det möjligt att länka den samlade gröna strukturen med övriga spatiala strukturer såsom infrastruktur och bebyggelsestruktur. Ett delmoment kan vara att identifiera viktiga spridningssamband genom och kring tätorterna samt i planerade exploateringsområden i länet kopplat till ÖP. Länsstyrelsen tillhandahåller olika planeringsunderlag i www.planeringskatalogen.se och i WebbGIS.
Öka grönytan i tätorten.	Åtgärden syftar inte bara till att stärka den biologiska mångfalden utan kan vara bra för att anpassa till ett förändrat klimat.
Tillämpa Boverkets verktyg ESTER för att göra en ekosystemtjänstanalys.	ESTER är utvecklat för att ge en bild av vilka ekosystemtjänster som finns på en plats och hur befintliga ekosystemtjänster kan komma att påverkas av en planerad åtgärd.
Tillgängliggör områden som har rekreativa eller pedagogiska värden.	Kan t.ex. göras genom att anlägga stigar och bryggor som gör att man kan komma nära dammar och vattendrag, anlägga utegym, sätta upp infoskyltar m.m.
Utveckla tätortsnära rekreationsområden och andra utemiljöer för att gynna ekosystemtjänster och biologisk mångfald.	Exempel kan vara anlägga våtmarker.
Planera så att vägkanter kan fungera som spridningskorridorer för inhemska arter.	
Minska barriäreffekter i samband med infrastrukturprojekt.	T.ex. kan viltbroar, smådjurs- eller groddjurstunnlar och vegetationsremsor i broar anläggas för att underlätta passage för smådjur.
Spara naturliga vattenmiljöer i planering och exploatering. I andra hand återskapa ekologisk funktionella vattenmiljöer i den fysiska planeringen.	Åtgärden kan även vara bra för att anpassa till ett förändrat klimat.

Öppna upp gamla kulvertar och skapa öppna bäckar och våtmarksområden i tätortsnära miljöer.	Åtgärden kan även vara bra för att anpassa till ett förändrat klimat.
Skapa öppna dagvattensystem i kommunen.	Åtgärden kan även vara bra för att anpassa till ett förändrat klimat.
Kartlägg skötselbehov för olika tätortsnära och urbana områden för att identifiera vilka områden som har höga skötselbehov ur ett biologiskt mångfald- och ekosystemtjänstperspektiv.	
Anpassa kommunens skötselplaner för grönytor för att få en ökad biologisk mångfald.	T.ex. genom att ersätta gräsmattor med ängskaraktär där det gör mest nytta eller lämna döda och döende träd i parker och andra grönområden.
Majoriteten av all vegetation som planteras ska vara inhemsk.	Om andra arter används, bör man först undersöka dess riskklassificering. Se Artdatabanken
Se över möjligheten att anlägga gröna tak eller väggar på alla nya kommunala byggnader.	Åtgärden kan även vara bra för att anpassa till ett förändrat klimat.
Identifiera och prioritera de mest värdefulla ängs- och hagmarkerna.	Kan finnas i redan framtaget i ängs- och betesinventering i WebbGIS
Kartlägga och prioritera områden för restaurering och anläggning av våtmarker.	Åtgärden kan även vara bra för att anpassa till ett förändrat klimat.
Integrera kompensationsåtgärder i planering och exploatering genom att ta fram riktlinjer t.ex. i grönstrukturplanen.	Åtgärden kan även vara bra för att anpassa till ett förändrat klimat.

Fokusområde: Hållbart brukande av skog- och odlingslandskap

Följande åtgärdsområden har prioriterats inom fokusområdet.

Åtgärdsområde: Ökad dialog kring målbilder i skogen

Skogen erbjuder unika livsmiljöer för djur och växter, är en viktig källa till förnybara råvaror och är värdefull för friluftsliv och rekreation

Målbilder för god miljöhänsyn

Myndigheter, skogsbruket och ideella organisationer har i projektet *Dialog om miljöhänsyn* diskuterat, lyssnat på och framför allt försökt förstå varandras utgångspunkter och resonemang kring vad bra miljöhänsyn innebär. Arbetet har resulterat i drygt 40 olika målbilder⁸ för olika typer av hänsyn till olika natur- och kulturmiljöer samt för hänsyn till skogens sociala värden. Målbilderna talar om vilken hänsyn som behövs vid olika skogsbruksåtgärder för att det skogspolitiska miljömålet och miljökvalitetsmålen ska nås. Vidare ska de utgöra grund för utbildning, rådgivning och uppföljning av miljöhänsyn. Målbilderna bör genomsyra planeringen och framförallt utförandet av skogsbruksåtgärder.

Gemensam plattform

Miljötillståndet i skogen påverkas främst av skogsbrukets intensitet och metoder.⁹ Miljöhänsyn vid skogsbruksåtgärder är därför en viktig insats som bidrar till att nå miljömålen.

Innan arbetet med gemensamma målbilder fanns det ofta en stor skillnad i olika aktörers målbilder gällande miljöhänsyn samt uppföljningssystem. Genom att man

⁸ [Skogsstyrelsen](#)

⁹ RÅU, 2020

nu tagit fram målbilder tillsammans och har en gemensam plattform att utgå ifrån kan dialogen mellan myndigheter och verksamhetsutövare bli mer konstruktiv och framåtsyftande.¹⁰

Dialog och förståelse i fokus

Skogsbranschens gemensamt framtagna målbilder för riktad hänsyn gällande natur- och kulturmiljö, mark- och vatten och friluftsliv och rekreation är ett viktigt verktyg i arbetet med miljöhänsyn vid skogsbruksåtgärder. Genom regionala sammankomster, till exempel exkursioner med olika teman, kan man diskutera användningen av aktuella målbilder och fånga upp behov av vidareutveckling. Fokus är att skapa en gemensam förståelse för våra olika uppdrag och roller i skogen.

I dialogen och samverkan med kommunerna kan målbilderna för friluftsliv och rekreation vara intressanta gällande tätortsnära skogsbruk.

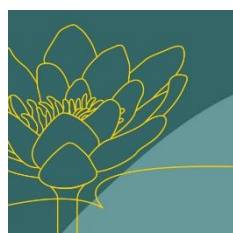
Det här åtgärdsområdet är även en del av genomförandet av handlingsplanen för grön infrastruktur.

Koppling till globala och nationella mål

De globala mål som åtgärdsområdet främst bidrar till att uppnå är *Hållbar konsumtion och produktion* och *Ekosystem och biologisk mångfald*.

De nationella miljömål som åtgärdsområdet främst bidrar till att uppnå är *Ett rikt växt- och djurliv*, *Levande sjöar och vattendrag* samt *Levande skogar*.

¹⁰ [Skogsstyrelsen](#)

Åtgärdsförslag

Nedan presenteras förslag på åtgärder till åtgärdsområdet

Åtgärd:	Kommentar:
Verksamheten ska tillsammans med andra skogliga aktörer identifiera angelägna teman för fortsatt dialog inom ramen för Målbilder för god miljöhänsyn .	Verksamheter inom skogsbolag, Skogsstyrelsen och Länsstyrelsen identifierar teman för kommande gemensamt arbete. Exempel på teman är målbilder inom följande områden: hänsynskrävande biotoper, kantzoner mot sjöar och vattendrag och kulturmiljö.
Aktivt medverka på dialogmöten i fält utifrån utvalda teman (se åtgärd ovan).	Dialogmötena syftar till att tydliggöra behov av kompetenshöjande åtgärder, gemensam identifiering av problematiska eller svårhanterliga områden samt synliggöra stödjande processer.
Implementera framtagna målbilder för god miljöhänsyn i verksamheten.	Målbilderna för god miljöhänsyn fungerar som en vägledning i det praktiska skogsbruket.
Skapa en förvaltningsöverskridande organisation för dialog kring tätortsnära kommunala skogar.	Hur kan de kommunala skogarna förvaltas till invånarnas och skogens alla värden? Möjliggöra nya samarbeten och utbyten.
Öka kunskapen i verksamheten om hur skogen kan förvaltas utifrån sociala och miljömässiga värden.	Bygg en gemensam kunskapsbas kring nulägesbild och åtgärdsbehov av kommunens skog.
Ta fram en handlingsplan/strategi för hur den kommunala skogen kan förvaltas utifrån de globala och nationella målen.	Handlingsplanen kan beskriva olika verksamheters koppling till den kommunala skogen. Handlingsplanen kan t.ex. även ligga till grund för kravställning i kommande upphandlingar.
Aktivt medverka på dialog- och temamöten kring målbilder som berör kommunens tätortsnära skogsbruk.	Skogsbruket i kommunala skogarna ska förvaltas utifrån de framtagna målbilderna inom t.ex. friluftsliv och rekreation.

Åtgärdsområde Pollinering

Pollinering är en viktig ekosystemtjänst som bidrar både till vår livsmedelsförsörjning och till fungerande ekosystem. Många pollinerande insekter är hotade men det finns många åtgärder som kan förbättra deras livsmiljö.

Pollineringen är livsviktig

Hela 90 procent av världens vilda växter och 75 procent av de odlade grödorna behöver hjälp av pollinatörer med frösättning. I Sverige uppgår värdet av pollinering till minst 900 miljoner kronor per år.¹¹

Sverige har vi cirka 3 000 pollinerande insektsarter. Honungsbin är viktiga lokalt och för vissa grödor, men vilda insekter står för en högre andel av pollineringen. Dessa är främst bin och andra steklar, dag- och nattfjärilar, blomflugor, andraflugor och skalbaggar. Av nära 180 noterade arter av vilda bin i Värmland, räknas 11 som nationellt hotade eller nära hotade. Några miljöer som är särskilt viktiga för pollinatörer är näringsfattiga blomrika marker, vegetationsfri sandig mark, blommande träd och buskar, solexponerade gamla träd och död ved, odränerad fuktig mark och småvatten samt steniga kulturmiljöer.

Utmaningar

Trots all den stora nyttan som pollinerarna bidrar till har deras livsförutsättningar försämrats alltmer. Det finns många olika hot mot pollinering. Det kan handla om förändrad markanvändning med tätare skogar, en igenväxning och minskning av öppna sandmiljöer och viktiga pollenblommor samt användandet av växtskyddsmedel och insekticider.

En miljö som minskat särskilt mycket är blomrika ängs- och hagmarker. Traditionella bruksmetoder har bytts ut mot mer rationella, vilket medfört en stor förändring i landskapet. Förutom att arealer med traditionell gräsmarksflora är små så har även avstånden för pollinatörer blivit för stora och växterna isoleras i landskapet.

En till utmaning är att den långsiktiga vinsten av att ha pollinatörer ibland krockar med kortsiktiga vinster. Både inom jord- och skogsbruk där stordrift och effektivt brukande ger kortsiktigt större vinster, men försvårar bevarandet av pollinatörer och dess långsiktiga värde till samhället.

Alla kan bidra

För att kunna förbättra situationen för de vilda pollinatörerna behöver många aktörer i samhället bidra och genomföra insatser. Alla som äger och brukar mark,

¹¹ [Naturskyddsföreningen](#)

såväl i trädgård som inom jord- och skogsbruk, kan anpassa sin markanvändning för att hjälpa pollinatörer.

Några exempel på viktiga åtgärder för att förbättra livsmiljön för pollinerarna är röjning av igenväxande öppenmark, anpassa slätter så att olika örter kan gå i blom, bekämpa lupiner före de blommat färdigt, spara sälj och bärande buskar i kantzoner av jordbruksmiljöer, samt skapa och upprätthålla soliga brynmiljöer i skogslandskapet.

Det är även viktigt att främja förutsättningar för pollinering i planering och vid prövning av anläggning av bebyggelse, väg eller annan infrastruktur. Offentlig naturvård är ett viktigt instrument för att stödja en god pollinering i landskapet.

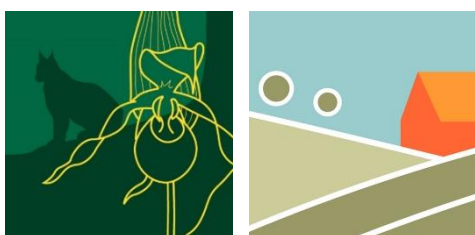
Det här åtgärdsområdet är även en del av genomförandet av handlingsplanen för grön infrastruktur.

Koppling till globala och nationella mål

De globala mål som åtgärdsområdet främst bidrar till att uppnå är *Ingen hunger* och *Ekosystem och biologisk mångfald*.

De nationella miljömål som åtgärdsområdet främst bidrar till att uppnå är *Ett rikt växt- och djurliv* och *Ett rikt odlingslandskap*.

Åtgärdsförslag

Nedan presenteras förslag på åtgärder till åtgärdsområdet.

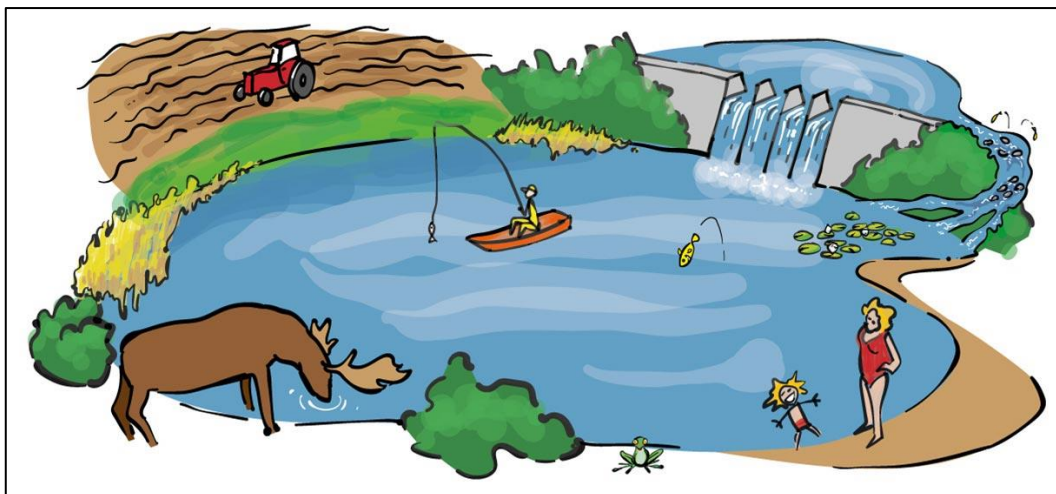
Åtgärd:	Kommentar:
Ta fram information om vildbin, fjärilar och blomrikedom riktat mot markägare, brukare, privatpersoner och andra berörda och förmedla dessa.	I informationsbladet beskrivs arternas ekologi och hotsituation, samt vad man som markägare/brukare kan göra. I sandiga områden är blommande trädor av speciellt stor vikt, liksom andra åtgärder som gynnar blomning av lokalt förekommande arter. I dessa sandområden där det finns en vild flora är det bättre att gynna den, såsom klöver, fibblor och inhemska värdarter än att köpa in dyra fröblandningar som inte är anpassade efter värmländska förhållanden. Sälgt (framförallt hanplantor) kan planteras för att ge föda tidigt på våren. Även andra lövträd är viktiga för föda under hela säsongen.
Inventering av bin och andra gaddsteklar samt fjärilar för att få en samlad utbredningsbild som krävs för att kunna genomföra ett så effektivt bevarandearbete som möjligt.	
Utveckla långsiktig övervakning av vilda pollinatörer och pollinering.	
Hävda naturbetesmarker och slåtterängar.	Vilda pollinatörer är beroende av någon form av kontinuerlig hävd eller störning som tillgodoser både behoven av föda (pollen och nektar) och boplatser.
I intensivt brukade slättlandskap (åkerlandskap) kan det vara gynnsamt att så in delar av åkern med nektar- och pollenrika blommor.	
Bevara eller skapa brynmiljöer.	Där det finns möjlighet kan brynmiljöer skapas mellan till exempel betesmark och skog, eller mellan åker och skog. Låt buskar finnas kvar i skogskanten och skapa gläntor i den yttersta skogen. Om betesmark tillåts gå en bit in i skogen kan brynmiljöer skapas efterhand som djuren betar av sly, gräs och örter. Blomningen blir på så sätt också rikligare i brynmiljön.

För att nyskapa miljöer kan man på platser med riklig tillgång på pollenväxter, men som saknar naturliga förutsättningar för bobygge, lägga ut sydvända bäddar av natursand. Där istället tillräcklig mängd pollenväxter saknas kan man tillämpa "ekoplantering", d v s så in eller plantera ut pollenväxter.	Se ovan.
Restaurering av tidigare hävdade ängs- och betesmarker kan ske via Landsbygdsprogrammets satsning Utvald miljö och/eller ÅGP för hotade arter.	En möjlighet för nyskapande av livsmiljöer via Utvald miljö är "mångfaldsträda" där brukaren kan få ersättning för att lämna obearbetad stubbåkermark i träda. Trädan kan kompletteras med ekoplantering.
Den enskilde jordbrukaren kan förutom blommande trädor se till att ha gott om inslag av blommande småmiljöer där det finns växter som räcker hela växtsäsongen, att lämna oskördade remsor av klövervallar, att bevara eller nyskapa småbiotoper där flygande insekter kan hitta föda och livsmiljöer.	
På militära övnings- och skjutfält där programarterna förekommer eller kan förväntas förekomma är det önskvärt att Fortifikationsverket och Försvarmakten bedriver en anpassad skötsel.	
Anpassad skötsel i kraftledningsgator i stamnätet samt längs vägar och järnvägar som hyser eller har förutsättningar att hysa pollinerare.	Trafikverket bör också generellt arbeta för att använda väg- och järnvägsmiljöer som en resurs för biologisk mångfald.
Anpassad skötsel av kommunal mark som hyser eller har förutsättningar att hysa vilda pollinerare.	Det rör sig om olika slags grönytor och ruderatmarker som till exempel vägkanter och idrottsplatser som bör skötas med en sen slåtter för att tillåta blomning av pollenväxter. Programarterna kan ytterligare gynnas genom utläggning av sandbäddar för bobygge och genom ekoplanteringar, d v s insådd/utplantering av pollenväxter. Sådana åtgärder kan till exempel utföras som Lokala Naturvårdsprojekt (LONA).
Skapa blomrika miljöer för pollinerare genom att omvandla tätortsnära gräsmarker till slåtterängar.	
Främja integrerat växtskydd där mindre mängd bekämpningsmedel används och andra metoder istället används i första hand såsom biologisk bekämpning och åtgärder inom odlingen.	

Samarbeta med lantbrukare för att öka skördarna i ekologiskt, diversifierat och ekologiskt intensifierat lantbruk, dvs där man i större grad nyttjar tjänster som nyttoorganismer, t ex pollinatörer, bidrar med.	
Planera växtföljder och förekomst av miljöer för naturliga skadebekämpare, för att minska behovet av kemisk bekämpning.	
Gynna inhemska arter av bin och humlor snarare än att köpa in kommersiellt framtagna samhällen som riskerar att sprida smittor och hybridisera med vilda arter och samhällen.	
Informationsinsatser för att undvika spridning av invasiva arter.	Samhällets alla aktörer bör verka för att bekämpa invasiva arter. Privatpersoner kan göra insatser på egen mark, medan kommuner, länsstyrelser bör ta större grepp om större områden och särskilt viktiga värdestrakter.
Riktade anpassningar vid slutavverkning, röjning och gallring kan åstadkomma långsiktigt hållbara livsmiljöer för vilda pollinatörer, liksom för vedinsekter och vissa kryptogamer, bl.a. genom att skapa fler brynmiljöer i skogen, med inslag av solexponerad död ved och evighetsträd	
Delta i projektet <i>Hela Sverige blommar</i> .	Hela Sverige Blommar är ett samarbetsprojekt som hushållningssällskapet administrerar. Genom att odla blommande fältkanter eller trädor gynnar vi våra bin och andra pollinerare ¹² .
Anlägg sandbäddar, bikupor, biholkar, kryddland eller planteringar med nektarväxter, ängsmark eller blommande små åkrar med äldre tiders åkerogräs (allmogeåkrar) som gynnar pollinatörer.	
Planera in ytor för stadsnära odling, t.ex. koloniträdgårdar eller odlingslotter.	
Pedagogiska insatser för barn i skola och förskola om hur pollinering fungerar och hur vi kan hjälpa våra pollinatörer.	

¹² [Hushållningssällskapet](#)

Fokusområde: Hållbart vatten

Följande åtgärdsområde har prioriterats inom fokusområdet.

Kommunal vattenplanering

En bra vattenkvalitet i grundvatten, sjöar och vattendrag är ett viktigt ansvar vi har på regional och lokal nivå. I EU:s ramdirektiv för vatten ställs det krav på Sverige att förbättra statusen på våra vatten. Ramdirektivet har implementerats i svensk lagstiftning genom Miljöbalken och Vattenförvaltningsförordningen. Krav på kvaliteten på vatten har formulerats som miljökvalitetsnormer och för att nå dessa krävs det ofta fysiska åtgärder. För att kunna genomföra de åtgärder som kommunen har rådighet över, behöver den kommunala verksamheten ha en verksamhetsövergripande planering.

Utmaningar

Endast en bråkdel av länets sjöar och vattendrag uppnår klassificeringen god ekologisk status. (Läs mer under *Fokusområde Hållbart vatten*). Kommunerna har med sina olika verksamheter en stor påverkan på grund- och ytvatten. De har även som bland annat VA-huvudman, dricksvattenproducent och samhällsplanerare en stor möjlighet att påverka vattnets kvalitet och säkra exempelvis en framtida dricksvattenförsörjning. Men det kräver en helhetssyn på hur man påverkar vattnet i avrinningsområdena och att det implementeras i alla delar av verksamheten. Det här är en utmaning för flera av länets mindre kommuner med begränsade resurser.

Vattenplanering

Nu gällande åtgärdsprogram för Västerhavet (2016–2021) samt kommande, reviderade program för nästa förvaltningscykel (2021–2027) är ett viktigt verktyg för att nå fler vattenrelaterade miljömål i Värmland. Dessa åtgärder är juridiskt bindande av administrativ karaktär som syftar till att uppnå

miljökvalitetsnormerna för vatten. I förslag på nytt åtgärdsprogram har Vattenmyndigheten formulerat en ny åtgärd som riktar sig mot kommuner för att förtydliga betydelsen av att ta hänsyn till vatten i all verksamhetsplanering.

Formuleringen lyder så här:

Kommunerna ska genomföra en förvaltningsövergripande vattenplanering med en helhetssyn utifrån ett avrinningsområdesperspektiv. Vattenplaneringen ska ha fokus på de yt- och grundvattenförekomster där det behövs åtgärder för att miljökvalitetsnormerna ska kunna följas.

Den förvaltningsövergripande vattenplaneringen ska säkerställa att miljökvalitetsnormerna beaktas i alla tillämpliga delar av kommunens verksamhet. I följande planer ska vattenplaneringen kunna tillämpas:

- Översikts- och detaljplaner*
- Planer för dricksvatten, spillvatten och dagvatten (VA-plan)*
- Tillsynsplan och behovsutredning för miljöfarlig verksamhet, små avlopp, vattenskyddsområden, förorenade områden och jordbruk*

En process snarare än ett planeringsdokument

En enhetlig vattenplanering gör det möjligt att överblicka var det är lämpligast att sätta in åtgärder för att förbättra eller bibehålla vattenkvaliteten på ett effektivt sätt.

Planeringen för vatten inom kommunerna kan med fördel ingå som tematiska tillägg till kommunens översiktsplanering, vanligen kallade *Vattenplaner* eller *Blåplaner*. Men vattenplaneringen behöver inte resultera i ett planeringsdokument utan ska snarare ses som en process inom ordinarie verksamhet. Processens omfattning kan anpassas efter kommunens förutsättningar och behov, men en miniminivå är en övergripande beskrivning av var miljökvalitetsnormerna för vatten inte följs eller kan följas och hur dessa vattenförekomster avses att förbättras inom ramen för plan- och bygglagen. Det kan göras genom att dokumentera vilka åtgärder i vattenmiljön som är nödvändiga att genomföra och vilka åtgärder som planeras. Det är alltså det befintliga åtgärdsbehovet man behöver ta hänsyn till och utgår ifrån i sin översikts- och detaljplanering. Kommunens arbete med översikts- och detaljplanering ska inte bara bidra till att vattnets status inte försämras, utan ska bidra till att MKN faktiskt uppnås. Det är viktigt att det förankras internt inom kommunen så att samtliga berörda verksamhetsområden omfattas och är delaktiga i planeringen.¹³

¹³ PBL 2010:900, 2 kap. 10 §

I de fall avrinningsområdet berör flera kommuner kan det vara nödvändigt att starta mellankommunala samarbeten för att driva arbetet framåt. Det är extra viktigt när ett befintligt åtgärdsbehov och ansvaret att åtgärda detta delas mellan olika kommuner. Det är också viktigt att ta hänsyn till den kunskap som finns hos externa aktörer, till exempel vattenråd och markägare.

Det här åtgärdsområdet är även en del av genomförandet av handlingsplanen för grön infrastruktur.

Koppling till globala och nationella mål

De globala mål som åtgärdsområdet främst bidrar till att uppnå är *Rent vatten och sanitet för alla* och *Ekosystem och biologisk mångfald*.

De nationella miljömål som åtgärdsområdet främst bidrar till att uppnå är *Levande sjöar och vattendrag*, *Grundvatten av god kvalitet* och *Ett rikt växt- och djurliv*.

Åtgärdsförslag

Projektet Life IP Rich Waters har tagit fram en [Handbok för strategisk kommunal vattenplanering](#). Den ger förslag till en generell arbetsmodell för en målinriktad och strukturerad vattenplanering. Den har sin utgångspunkt i kommunala lärdomar och ska användas som inspiration och stöd för att skapa en egen modell för vattenarbetet i den skala som passar den enskilda kommunen. Åtgärder i tabellen nedan är hämtade utifrån denna arbetsmodell. Välj den eller de åtgärder som passar för den situation som er verksamhet befinner sig i. De flesta åtgärder är mer av administrativ karaktär och ska ses som ett stöd för att genomföra förslag till åtgärd 1 i *Åtgärdsprogrammet för Västerhavet*. Åtgärdsförslagen *Genomför fysiska åtgärder* och *Följ upp åtgärdernas effekt* kan genomföras om kommunen redan har kommit en bit på vägen med vattenplaneringen.

På webbsidan www.vattenplanering.se finns mycket stöd kring strategisk kommunal vattenplanering.

Projektet *Life IP Rich Waters* erbjuder både praktiskt och strategiskt stöd till kommuner i vattenplaneringsarbetet.

Nedan presenteras förslag på åtgärder till åtgärdsområdet.

Åtgärd	Kommentar
Skapa en förvaltningsöverskridande organisation kring vattenarbetet.	Kommunfullmäktige har det övergripande ansvaret, men det är även viktigt att det finns en delegationsordning som tydligt beskriver olika grupper och funktioners roller. En strategisk vattengrupp kan skapas med representation från förtroendevalda, förvaltningschefer eller andra funktioner med mandat att fatta beslut. Det är även bra att skapa en eller flera grupper med tjänstepersoner från olika förvaltningar som jobbar med vattenfrågor på ett eller annat sätt. Skaffa kunskap om hur klimatförändringarna påverkar vattnet.
Starta upp/förbättra samarbetet med andra kommuner och/eller aktörer utanför organisationen	För mindre kommuner med färre resurser kan samarbete med andra kommuner bli avgörande för ett lyckat vattenarbete. Genom att dela på resurser, exempelvis projektledare eller vattensamordnare, kan även mindre kommuner komma längre i arbetet.
Sammanställ hur tillståndet/statusen ser ut för kommunens vatten. Ta fram en lista över de åtgärder som behöver genomföras så att miljökvalitetsnormerna följs samt prioritera bland dessa.	Integrera gärna åtgärder som även syftar till att anpassa samhället till ett förändrat klimat. Bygg en gemensam kunskapsbas kring problembild och åtgärdsbehov genom att använda storymap Hur mår våra vatten? Både åtgärder som kommunen har ansvar för som t.ex. inom ett stort område där kommunen är markägare samt åtgärder där kommunen är delansvarig och behöver samverka med andra aktörer.
Genomför fysiska åtgärder.	Förslag på åtgärder finns i VISS och kan behöva anpassas efter lokala förutsättningar.
Följ upp åtgärdernas effekt.	Utvärdera och eventuellt revidera åtgärderna.

Fokusområde: Hälsa och livsstil

Följande åtgärdsområde har prioriterats inom fokusområdet.

Giftfri vardag

Kemikalier påverkar vår hälsa

Idag utsätts vi för ett betydligt större antal kemiska ämnen i vardagen än tidigare. Dessa kemikalier lagras i våra kroppar eller i naturen. Forskning visar på allt starkare samband mellan folksjukdomar och påverkan från kemiska ämnen som vi utsätts för i låga doser under lång tid.¹⁴ En olämplig hantering och spridning av kemikalier påverkar människors hälsa och miljön negativt på kort och lång sikt samt leder till föroreningar av mark, vatten och livsmedel.

Stigande konsumtion och ökad kemikalie- och varuproduktion bidrar till ökad spridning av farliga ämnen på både lokal och global nivå. Dessutom sker produktionen av både kemikalier och varor i hög utsträckning i länder med svag kemikalielagstiftning.¹⁵ Oftast regleras endast ett ämne i taget i lagstiftningen. Det gör att man många gånger missar effekterna som blir när man exponeras av flera farliga ämnen samtidigt, samt att ett förbjudet ämne i stället bara ersätts med ett liknande som kan vara lika farligt.

Barn en viktig målgrupp

Barn är särskilt känsliga för de effekter som kan uppstå vid exponering för hormonstörande kemikalier i vår närmiljö. Att utsättas för skadliga ämnen kan ge effekter långt senare i livet och barn är känsligare än vuxna bland annat eftersom de fortfarande växer och deras organ inte är fullt utvecklade.¹⁶

¹⁴ [KemI, 2020](#)

¹⁵ [Giftfri miljö - Sveriges miljömål](#)

¹⁶ [Upphandlingsmyndigheten](#)

Kunskap och upphandling viktiga redskap

Det är viktigt att göra medvetna val och välja produkter som har så liten påverkan som möjligt på miljön och människors hälsa. Exempel på vanliga produkter som kan innehålla farliga ämnen är kläder, leksaker, elektronik och byggprodukter.

Kommuner och regioner handlar ofta varor i stora volymer och har därmed chans att göra betydande avtryck på vilka varor som efterfrågas. De kan ställa krav på innehållet vid inköp och upphandling av varor och livsmedel till skolor, förskolor, och vårdinrättningar. I de fall de är byggherre eller förvaltare kan de ställa krav vid renovering och nybyggnation. Genom att kommunerna ställer krav på innehåll av farliga ämnen i de produkter som upphandlas kan de bidra till att minska mängden farliga ämnen samtidigt som de driver på produktutvecklingen.

Att sprida den kunskap och information som finns gällande kemiska ämnen i varor och dess påverkan på vår hälsa och omgivande miljö är också viktigt. Då kan även medborgare ha större möjlighet till att göra medvetna val i sin vardag.¹⁷

Kopplingar till globala och nationella mål

Åtgärdsområdet påverkar främst de globala målen *Hållbar konsumtion* och *produktion* *God hälsa och välbefinnande*.

Åtgärdsområdet påverkar främst de nationella miljömålet *Giftfri miljö*.

¹⁷ [KemI, 2020](#)

Åtgärdsförslag

Nedan presenteras förslag på åtgärder till åtgärdsområdet.

Åtgärder	Kommentar
Inventera och byt ut de farligaste kemiska produkter med andra produkter.	Ta hjälp av Kemikalieinspektionens Prioriteringsguide (PRIO) . Där kan ni bland annat få information om vilka ämnen som behöver fasas ut och andra ämnen där riskminskning kan behövas.
Kartläggning av verksamhetens inköp med avseende på kemiska produkter och innehåll av skadliga ämnen i varor.	
Minimera förekomsten av skadliga ämnen i verksamheten genom att ställa miljö- och kemikaliekrav i upphandling av varor och tjänster.	Fråga vilka kemikalier som ingår i material och varor. Ta hjälp av Kemikalieinspektionens upphandlingskriterier för en giftfri förskola eller Upphandlingsmyndighetens kriterier och förslag på krav samt tredjepartscertifierade miljömärkningar.
Ställ miljö- och kemikaliekrav vid ny- och ombyggnation av byggnader och anläggningar (som lekplatser).	Använd gärna de verktyg som finns för byggande, till exempel Sunda Hus, BASTA eller Byggvarubedömningen.
Följ upp miljö- och kemikaliekrav i genomförda upphandlingar.	
Minska utsläppen av mikroplaster från verksamheten och öka kunskapen kring dess påverkan.	Exempel på källor är konstgräsplaner, slitage av däck från vägar m.m.
Ta fram eller revidera verksamhetens kemikaliehandlingsplan/kemikalieplan.	
Hantera kemikalier säkert. Se till att det finns tillräcklig kunskap och information i verksamheten om hur kemikalierna ska hanteras.	
Inför en kemikaliedatabas för att få en överblick över verksamhetens kemikalieanvändning.	
Ta fram en handlingsplan för en kemikaliesmart verksamhet i kommunens förskolor och skolor.	
Inventera det material som används, både ute och inne, i kommunens förskolor, fritids och skolor.	Använd Naturskyddsföreningens inventeringsmall .

Genomföra tillsynsprojekt om kemikalier genom att delta i nationella tillsynsprojekt.	Kemikalieinspektionen driver ofta nationella tillsynsprojekt.
Integrera kemikaliefokus i den ordinarie tillsynen.	
Kommunicera med kommunens anställda, näringsliv och medborgare om hur kemikalierisker kan undvikas genom säker hantering och kloka val.	Använd gärna broschyren <i>Kemikalier i barns vardag</i> och <i>Håll Sverige Rents</i> utbildningsmaterial till förskola och skola.
Tillgängliggöra kunskap och forskning inom området till allmänheten.	
Utbilda verksamhetens anställda inom miljö- och kemikaliekunskap.	Viktiga målgrupper är upphandlare och pedagoger. Det finns färdiga webbkurser som kan användas.
Ta fram en handlingsplan för förorenade områden.	

Uppföljning och utvärdering

Uppföljning är viktigt för att visa effekten av åtgärderna samt för att kunna bedöma utvecklingen av miljötillståndet i länet. Det innebär att beslutsfattare och allmänhet lättare kan se den konkreta nyttan med åtgärdsarbetet.

Uppföljningen av åtgärderna kommer att ske enligt GHPE-modellen.¹⁸

GHPE-modellen

Enligt GHPE-modellen klassas genomförandegraden av åtgärder i en 4-gradig skala enligt följande:

G = Genomförd helt eller i huvudsak eller pågår kontinuerligt

H = Genomförd till hälften eller mer

P = Påbörjad men ännu inte gjord till hälften

E = Inte påbörjad

Modellen har valts för att uppföljningen ska vara så enkel och tidseffektiv som möjligt och vara ett underlag för sammanställning av det arbete som sker.

Programmet kommer att revideras och utvärderas efter 2025. En deltidsvärdering kommer att genomföras 2023 när länet kommit halvvägs i arbetet med att genomföra åtgärderna. Då kommer eventuellt justeringar att göras vid behov.

¹⁸ Lundvall, 2015

Referenser

- KemI, 2020: [Rapport 1/2020: Giftfritt från början – Underlag till regeringen med förslag på strategi och nya etappmål för farliga ämnen till 2030 \(kemi.se\)](#)
- [Giftfri miljö - Sveriges miljömål \(sverigesmiljomal.se\)](#)
- Upphandlingsmyndigheten, [Upphandla för en giftfri miljö](#)
- Plan- och bygglagen 2010:900, 2 kap. 10 §
- [Hushållningssällskapet \(hushallningssallskapet.se\)](#)
- [Pollinering | Naturskyddsföreningen \(naturskyddsforeningen.se\)](#)
- [Skogsstyrelsen - Målbilder för god miljöhänsyn](#)
- RÅU, 2020: Regional årlig uppföljning
- [Skogsstyrelsen, 2015](#)
- [Grön infrastruktur | Länsstyrelsen Värmland \(lansstyrelsen.se\)](#)
- Folkhälsomyndigheten, [Miljöhälsorapport 2017](#), sid 210219.
- Nordiska ministerrådet, [Grön infrastruktur i urbana miljöer](#), 2018:518
- Boverket, 2021: [Regler för laddinfrastruktur - Boverket](#)
- Lundvall, S. Verktyg för uppföljning och utvärdering av åtgärder och projekt, Rapport 2015:05:

Allmänna utskottet

Protokollsutdrag 2026-02-09

§ 11 Uppföljning av Miljööverenskommelserna 2022-2025

Diarienummer: KS/2025:264

Allmänna utskottets beslut

Allmänna utskottet föreslår kommunstyrelsen ta del av uppföljningen av miljööverenskommelserna för perioden 2022–2025.

Sammanfattning av ärendet

Eda kommun tecknade 2022 miljööverenskommelser med Länsstyrelsen i Värmland och deltog i sex av sju åtgärdsområden, men har senare även deltagit i samtliga sju områden. Kommunen har genomfört åtgärder, deltagit i arbetsgrupper och följt upp arbetet, men har mött utmaningar på grund av resursbrist i verksamheten, särskilt inom områden som biologisk mångfald och grön infrastruktur.

Trots utmaningarna har kommunen kunnat dra nytta av samarbetet och stödet från Länsstyrelsen och andra kommuner i länet, vilket har lett till ett mer utvecklat miljöarbete. För att nyttja kommunens begränsade resurser mer effektivt i framtiden föreslås att fokusera på färre områden och satsa mer på dessa, med stark förankring och prioritering från ledningen.

Beslutsunderlag

Kommunledningsstabens tjänsteskrivelse 2026-01-21

Redovisning MÖ 2025, 2025-12-23

Åtgärder för ett hållbart Värmland - Regionalt åtgärdsprogram för miljömålen 2021-2025, 2025-12-23

Prioriterade åtgärdsområden för miljömålen 2021-2025, 2025-12-23

Efter beslut i kommunstyrelsen skickas det till

För kännedom

-

För åtgärd

-